

В честь столітних роковин уродин Тараса Шевченка.



Видане Товариства „Просьвіта“ в Америці.

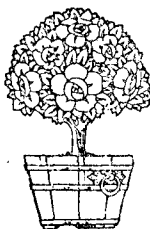
Ч. 1.

СІЧЕНЬ 1914.

РІЗДВЯНА НІЧ.

(З 10 образками).

КАЛЕНДАР.



ЦІНА 20 ЦЕНТІВ.

diasporiana.org.ua

НАКЛАДОМ ТОВ. „ПРОСЬВИТА“ В АМЕРИЦІ.

З друкарні „Свободи“ — 83 Grand St., Jersey City, N. J.

1914.

ВСТУПНЕ СЛОВО.

Були часи, коли навіть королі і царі, хоть вони сиділи на золотокованих престолах, не вміли ні читати ні писати. Було колись, коли наука читання і писання, навіть для багатих людей уважала ся за дуже коштовну і велику мудрість.

Були часи, коли за книжку, яку ниньки можна кушити за доляра, — треба було платити сотки і тисячі доларів. Книжка, яку ниньки можна сховати в кишеню, в тоту старовину бувала так велика, що треба було її возом возити. Тому то й не диво, що в тих часах було дуже обмаль просвічених людей.

Просвіта, яка в отту старовину плила дрібонькими каплями, з хвилиною, коли винайдено друкарську штуку, почала розливати ся ширшою струєю по світі. Днесь просвіта не пливе вже річкою, а широким морем розлила ся по світі, серед народів. Як те море безкрає, що виступить з берегів і котить пінисті хвилі-буруни та заливає усе, що спіткає перед собою, так і світло просвіти і науки днесь без краю розливає ся по світі.

Даремно стане чоловік перед безкраїм морем, та стане з піску сипати греблю, щоб його затаму-

вати. Даремно чорний дух стає з розложеними руками перед сьвітлом сонця, щоби не допустити його проміння в темні кутки робучого народу.

Як не затулиш ногою розливу моря, як не за-слониш долонею сьвітла сонця — так і ніяка сила не здержить сьвітла науки, сьвітла просьвіти, сьвітла правди від того народу, який бажає їх посісти.

Ось таким народом, що бажає просьвіти, стали і ми, Русини-Українці, проживаючі в Америці. Доказом того є обставина, що наш народ вибрав при Русько-Народнім Союзі „Просьвітну Комісію”. Се стало ся не примхою кількох людей, — се дух часу, могучий і непоборимий, неуступаючий перед ніякою ворожою силою на сьвіті. Та інакше і не могло бути. Днесь, на землі американській, чоловік, який не вмiє читати і писати, чоловік темний і непросьвічений, ховає ся з тим перед сьвітом так, як ховає ся злодій зі своєю совістю. А наш народ з житєвого досьвіду пізнав, що тільки просьвітою добуде собі кращої долі.

„Просьвітна Комісія” розпочинаючи свою працю доложить усіх сил, знаня і умiня, щоби сповнити задачу, яку вложено на неї. Випускаючи книжочку за книжочкою „Просьвітна Комісія” має на меті в темну хату працюючого люду внести луч сонця, сьвітло знаня, відчинити перед нашим народом ту велику скарбницю науки, з якої інші народи вже від давна черпають повною жменею.

Скромна ще ся перша наша книжочка, як слабенькі суть перші кроки дитини; та як з

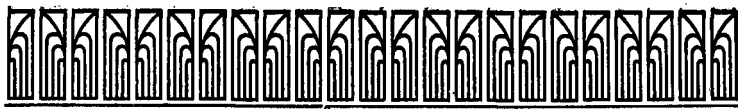
немічного дитяти виростає сильний чоловік і духом і тілом, так і з нашої першої книжочки виросте колись велика скарбниця духового життя нашого люду в Америці.

Щастя Боже русько-українському народови!

Щастя Боже початому ділу!

„Просьвітна Комісія”.





Різдвяна ніч.

ройшов останній день перед Різдвом. Наступила зима, ясна ніч; засяли зорі; місяць велично піднявся на небо, щоби посвятити добрим людям та всьому миру, аби всім весело було колядувати та славити Христа. Ставало зимніше, як було ранком; але зате було так тихо, що скрип

морозу під чобітьми чути було за якої пів верстви. Ще не показала ся ніодна громадка парібок під вікнами хат; тільки один місяць крадьки у них зазиравав, неначе призиваючи прибираючі ся дівчата мерщій вибігти на скрипучий сніг. А ось тут з комина однієї хати клубами повалив дим і хмарою пішов по небу а разом з димом, підняла ся відьма верхи на мітлі...

А відьма в одну хвилину підняла ся так високо, що лиш чорніла на ясному небі, наче дріб-

неньке чорне зеренце. Та де лиш не показало ся отсе зеренце там одна за другою пропадали звiзди на небi. I скоро набрала їх вiдьма повну пазуху. Ще лиш три чи чотири блестiли. Нараз, з противної сторони показало ся друге чорне зеренце, росло, стало розтягати ся i вже стало не зеренцем. Короткозорий, хотяй би наложив на нiс не то окуляри, але i колеса зiд комiсаревой брiчки, то все ще не розпiзнав би, що воно таке. З переду зовсiм наче нiмець; вузенька, вертяча ся на всi боки i усе нюхаюча мордочка, кiнчила ся, зовсiм як у наших свиний, кругленьким рiльцем; ноги були тонкi-тонесенькi. Але зате глядячи на нього з заду, то вiн зовсiм був схожий на губерньського стряпчого в мундурi, а то тому, що у нього заду висiв хвiст такий острий i довгий, як у теперiшних фракiв; тiльки по однiй козачiй бородi под мордою, по невеличких рiжках сторчачих на головi i по тiм, що вiн весь не був бiлiйший вiд комiняра, можна було догадати ся, що воно не є нiмець i не губерньський стряпчий, але звичайнiсiнький собi чорт, котрому лишила ся та послiдна нiч товчи ся по бiлому сьвiту i пiдводити людий до грiха. Бо завтра, як лиш почують ся першi дзвони на утреню вiн почимчикує навпростець, пiдiбравши пiд себе хвiст, у свiй берлiг.

Тимчасом чорт потихоньки пiдкрадав ся до мiсяця i вже протягнув був руку, аби його хватити, та раптово сiпнув ньюю назад, неначе попiк ся; та вдруг, посмоктавши пальцi та потрiпавши нiжками пiдбiг з другої сторони та опять вiдскочив i затрiпав рукою. Однак, не збиваючи ся з панте-

лику, хитрий чорт не залишив пакостити. Підбіг і хватив нараз місяць обома руками: кривлячи ся і дуючи перекидав його з одної руки в другу, наче мужик, що взяв голми руками вуголь до своєї люльки; наконєць притьмом вкинув місяць у свій карман і наче зовсім нічого не бувало, побіг даліше.

В Диканці ніхто не бачив, як чорт украв місяць. Правда, волостний писар, виходячи рачки з шинку, бачив, що місяць ні з того ні з сього став танцювати по небі, і божучи ся на чім сьвіт, впевняв про те ціле село; та люди лиш кивали головами, а було, деякі і підіймали його на сьміх. Але що заставило чорта зробити таке негарне діло? А ось причина: він знав, що багатого козака, Чуба запросив дяк на кутю; а мали у дяка ще бути: вїйт, приїхавший архієрейський швець, свояк дяка, козак Свербигуз та ще дехто. А крім куті мала там бути варенуха, оковитка з шафраном і много много всякого до їдн. А тимчасом його дочка, красавиця на все село, мала остати сама дома; а до сеї дочки перно приїде коваль, силач і гольтішак хоть куди, який одначе не злюбив ся чортови гірше сьвяченої води. Іменно в вільних від роботи хвилинах коваль займав ся мальованєм і мав славу найгарнійшого маляря на весь округ. Навіть аж у Полтаві щизивав його сотник обмалювати паркан довкола хати. Всі миски, з котрих диканські козаки сербали, борщ, порозмальовував коваль. Сам коваль був чоловік богобоязливий і часто малював обгази сьвятих; і тепер ще можна найти в неодній церкві мальованого ним євангелиста Луку. Але

вершком його малярського талану був оден образ, вимальований на церковній стіні в правім притворі; на нім представив він сьв. Петра в день страшного суду, з ключами в руках, як проганяє з пекла злого духа; наляканий чортяка кидає ся на всі сторони, передчуваючи свою загибіль, а грішники,



Коваль займав ся мальованєм...

яких він передше позамикав, гонять за ним і бють його батогами, полінами і всім, чим попало. Тоді, коли він малював отсей образ, чорт всіми силами старався робити йому шкоду: то невидимий тручав його за руку, то в кузні підіймав з палениска попіл і сипав ним в образ; одначе, не смотрячи на нічо, робота була скінчена, дошку внесено в церков і вділено в стіну притвора; з тої пори чорт поклявся, що буде всюди шкодити ковалеви.

Одна тільки ніч полишила ся йому товчи ся по білому сьвіту; но і в ту ніч він хотів хоть в чім напакостити ковалеви. І тому то власне він порішив вкрасти місяць, надіючи ся на се, що старий Чуб лїнний і тяжко йому вибрати ся; а дорога до дяка була не близька: вела поза село, коло млина, коло цминтаря. Ще, колиб сьвітив місяць, варенуха і оковита, заправляювана шафраном, моглиб були приманити старого Чуба; але в таку глуху темряву ледви чи поталанилоб кому стягнути його з печи і виманити з хати. А коваль, який уже від давна був у нього в неласці, не буде мав відваги в його присутности піти до його дочки, дарма, що був силач, хоть куди.

І тому то, коли чорт сховав місяць у свою кишеню, стало на сьвітї так темно, що невсякий найшов би дорогу в шинок, а не то до дяка. Відьма, побачивши себе нараз серед темряви, скрикнула. Та чорт, підскочивши до ньої, підхвativ її під руку і став нашептувати їй в ухо те саме, що звичайно нашептує ся всему жіночому родови... Але на небі і під небом стало так темно що не

можна було нічогоісінько побачити, що дальше робило ся між ними.

„Так ти, куме, ще не був в новій хаті, у дяка?“ говорив козак Чуб, виходячи з дверей своєї світлиці, до худощавого високого, в короткім кожусі, мужика, з оброслою бородою, свідчившою про се, що вже певно більше двох неділь не доторкав ся її обломок коси, яким звичайно бритають ся мужики, як що нема у них бритви. „Там тепер буде весела забава“ — продовжав Чуб усьміхаючи ся цілим лицем... „Що за біс! Гляди! гляди Панасе!“ „Що такєє?“ заговорив кум і також задер своєю голову до гори.

„Як то, що? Місяця нема!“

„Що за напасть! Дійсно нема місяця!“

„Та нема!“ заговорив Чуб вже з досадою з незмірної рівнодушности свого кума. „А ти, начеб і нічо!“

„А щож мені ділати?“

„І чи потрібно було“, продовжав Чуб втираючи рукавом вуся, „якомусь чортяці — щоб він не діждав, собака, до завтра раня — вмшати ся!... Дійсно, наче на злість!... Нарочно, сидячи в хаті, я глядів крізь вікно: ніч — чудо! Ясно, сніг блищить від місяця; було видно, наче в день. Не успів ще вийти за двері, а тут, хоч око виколи! А щоб виломались йому об черствий пиріг всі зуби!...“

Чуб довго ще ворчав і гнівав ся, а рівночасно роздумував, що йому тепер робити. Йому конечно хотіло ся побалакати про всяке у дяка, де, зовсім певно, сидів уже і війт, і приїзжий бас, і діх-

тяр Микита, який що дві неділі їздив на торг в Полтаву і вмів розказувати такі шутки, що люди аж за животи хапали ся від сьміху. В гадках Чуб наче вже бачив, як на столі стояла варенуха. Се все, правда, було дуже приманчive; та знова темнота ночі пригадувала йому на ту лїнь, яка так люба всїм козакам. Якби то хорошо тепер було полежати на печі, курити спокійно люльку і дрімачучи прислухувати ся колядам і пісням веселих козаків та дївчат, громадами товплячих ся попід вікна! І він зовсїм певно бувби рішив ся на те послїдне, колиб був сам один; але в двійку не так то скучно і страшно йти темною ночью; а також і не хотїло ся йому показати перед другими лїнивим і трусливим. І скінчивши роздумувати він знова звернув ся до кума:

„Так, куме, нема місяця?”

„Нема”.

„Чудо та диво! А дайно понюхати табаки! У тебе, куме, славна табака. Де ти її береш?”

„Який чорт, добра!” відповів кум відкриваючи березову табакерку усю розмальовану взорамн; та і стара курка від сього не чихне!”

„Тямлю”, все таки продовжав своє Чуб: „менї покійний шинкар Зузуля раз привіз табаку з Ніжина. Ех, тото була табака! Добра була! Так щож, куме, як нам ділати? Бачиш, темно на дворі.

„Так лїпше оставаймо дома” — прорік кум, беручи за ручку від дверей.

Если би кум не був сказав того, то Чуб напевно був би рішив остати ся; але тепер його наче щось шшигало йти наперекір. „Нї, куме, підемо. Не можна, треба йти!”

Сказавши то, він зараз же став лютувати сам на себе. Йому дуже не хотіло ся йти в таку ніч, та лиш то його потішало, що він сам сего захотів і зділав наперекір, не так, як йому радили.

Кум не виразив на своїм лиці ні найменшого обяву досади, зовсім як чоловік, котрому зовсім рівнодушно чи сидіти в хаті чи йти з хати; оглянув себе, почіхрав держакком батога свої плечі — і оба куми пустили ся в дорогу.

А тепер погляньмо, що робить лишивша ся сама в дома, дочка-красуня. Оксані не минуло ще й сімнайцять літ, як по всему міру, і по тій стороні Диканьки і по тамтій стороні Диканьки тільки і мови було, що про ню. Парібки згідно проголосили, що лишної дівки не було ще ніколи і ніколи вже не буде в селі. Оксана знала і чула се, що про ню говорили і була вередлива, як кожда красавиця. Єсли би вона ходила не в плахті і запасці, а в яким небудь жупані, то розігналаб всіх своїх дівок. Парібки ганяли за ньою товпами; але стративши терпець, мало-помалу оставляли примховату красуню і звертали ся до других, не так химерних. Один тільки коваль був впертий і не залишив свого залищяня, не глядячи на се, що з ним поступали зовсім не ліпше як і з другими. По виході свого вітця Оксана довго ще наряжувала ся і прибирала ся перед невеличким зеркальцем в оловяних рамах та не могла налюбувати ся собою.

„Що людям привиділось голосити, що я хороша?“ говорила вона як би розсіяно для того

тільки, аби лиш тільки об чім небудь говорити з собою. „Брешуть люди, бо я зовсім не хороша!”

Але мелькнувши в зеркалі свіже, румяне диточою молодістю лице, з блискучими, чорними очима і незвичайно любою усмішкою, прошибаючою аж до дна серце, зараз сказало зовсім протинне.

„Невжеж мої чорні очі і мої чорні брови”, продовжала красуня не випускаючи зеркала з рук, „вже аж так хороші, що нема їм пари в світі. Що тут хорошого в тім задертім до гори носіку? а в щоках? а в губах? А може мої чорні коси хороші? Та їх можна налякати ся вечером: вони як зміїгадюки перевили ся округ моєї голови. Бачу те пер, що я зовсім не хороша!” І відсунувши подаль себе зеркало нараз клікнула: „Ні! Таки я хороша! Ах, як хороша! Чудо! Яку радість принесу тому, кому стану за жінку. Як буде любити ся мною мій чоловік! Він і не стямить себе від радощів! Він зацілює мене на смерть-”

„Чудна дівка!” прошептав тихо війшовий коваль. „А який з ньої чванько! З годпну уже стоїть і глядить в зеркало і не наглядить ся та ще й хвалить себе сама”.

„Так, царібки, чи я вам рівня? Ви лиш поглядіть на мене” — продовжала хороша пустійка, „як я хорошо вбрана: у мене сорочка пита червоним шовком. А які ленти на голові. Вам до віку не бачити краших стрічок! Все те накупив мені мій отець на те, щоби зі мною женив ся найгарнійший молодець на світі”. І усміхнувши ся, звернула ся на другий бік і побачила коваля.

Крикнула і гнівно станула перед ним.

Коваль аж руки опустив.

Трудно розказати, що виявляло смугляве лице тої дівчини: і гнів у ній був видний а крізь гнів і якийсь жаль над сторопленням ковалем, та і ледви помітна краска досади тонко розливалася по лицю; а все то так змішалося і було так невимовно хороше, що розцілювати її мільон разів — от що тоді можна було зділати найліпшого.

„Зачим ти прийшов сюди?” так почала говорити Оксана. „Чи ти доконче хочеш, аби я вигнала тебе за двері лопатою? Ви всі майстри залицятися до нас! В одну мить пронюхаєте, коли батьків нема в хаті. О, я знаю вас! Що, скриня моя готова?”

„Буде готова, моє серденько, після празника буде готова. Єсли би ти знала кільки натрудився я коло ньої; дві почи не виходив з кузні. За те в нїодної попівни не буде такої скрині. Желізо на оковане дав таке, якого не давав і до сотникової тарадайки, коли ходив на роботу в Полтаву. А як вона буде розмальована! Хоть весь округ сходли своїми біленькими ніжками а не найдеш такої! По всему полю будуть розмальовані сині і червоні квітки. Горіти-муть, наче жар. Та не сердься на мене! Позволь поговорити, хоть глянути на себе!”

„А тобі хто боронить? Говори і диви ся!”

Тут вона сіла на лавку і знова глянула в зеркало та стала справляти на голові свої коси. Глянула на шию, на нову сорочку вишиту шовком і чувство вдоволення самим собою виразилося на устах на сьвіжих щоках і загоріло в очах.

„Позволь і мені сісти побіч себе”, сказав коваль.

„Сідай”, заговорила Оксана, задержуючи на устах і в очах то саме сяйво.

„Галочко моя, Оксаночко, позволь поцілувати тебе!” закликав ободрений коваль і пригорнув її до себе задумуючи схватити поцілуй. Але Оксана відхилила свої щоки, і відтринула його від себе. — „Чого тобі ще захоче ся? Йому, коли мід, то ще й ложка потрібна! Йди геть, в тебе руки шорсткіші від заліза! Та й сам ти пахнеш димом. Певно усю мене обмаргав своєю сажею”.

Тут вона піднесла зеркало і знова почала глядіти на себе.

„Не любить вона мене”, думав, звівши голову, коваль. „Її лиш витребеньки; а я стою перед ньою, наче той дурень, та очий своїх не зводжу з ньої. І все би так стояв перед ньою і вік весь не зводив би очий з ньої. Красуня-дівка! Чогоб тільки я не дав, щоб розізнати, що в ньої на серци, кого вона любить. Но ні, пощо їй когось. Вона любує ся сама собою; мучить мене, бідного, а я за журбою не бачу сьвіта. А я її так люблю, як ніодин чоловік на сьвітї не любив і ніколи любити не буде.

„Чи се правда, що твоя мама відьма?” нараз заговорила Оксана і засьміяла ся; а ковалеві здало ся, що у його душі усе засьміяло ся. Сей сьміх наче відразу відізвав ся в його серци і в тихо стрепенувших ся жилах а з тим всім досада пала в його душу, що не мож йому розцілувати отсе розсьміяне, хороше лице.

„Що мені до матери? ти у мене і мати і батько, і все, що є найдорожшого на світі. Єслиб мене прикликав цар і сказав: „Вакуло, проси у мене все, що є лиш найгарнійшого і найліпшого в моім царстві, а все тобі дам. Прикажу тобі зділати золоту кузню, і ти станеш у ній ковати сребряними молотами”. — „Не хочу”, сказав би я цареви, „ні камінів дорогих, ні золотої кузні, ні цілого твого царства; дай мені лиш мою Оксану, Оксану!”

„Видиш, який ти! Тільки один мій батько не з таківських. Побачиш, як він не вженить ся з твоєю мамою”, проговорила лукаво усміхнувшись Оксана. „Та чомусь дівчата не приходять... Щоб се могло бути? Давно уже пора колядувати, мені стає скучно”.

„Бог з ними, моя рибко!”

„Та якби не скучно! З ними певно прийдуть парібки. Отто буде баль. Представляю собі, яких наговорять сьмішних історій!”

„Так тобі весело з ними?”

„Та певно, що веселійше, як з тобою. А!... хтось стукнув: певно дівчата з парубками”.

„На що мені довше ждати? — говорив сам до себе коваль. „Вона насьміває ся надімною. Я в ньї стільки стою, що перержавіла підкова. Но єсли так, не дїждуть другі посьміяти ся надімною. Нехай тільки певно помічу, хто їй милійший мене, я його відівчу...”

Стук в двері і різко зазвучавший на морозі голос: „відчини!” перервали його роздумуванє.

„Пожди, я сам відчиню” сказав коваль і вийшов в сїни задумуючи порахувати з досади ребра першому чоловікови, що йому попаде під руки.

Мороз кріпшав і в горі стало так холодно, що чорт перескакував з одного копитця на друге і дув собі в кулак, хочачи хоть трохи відігріти замерзлі руки. Та і не дивниця перемерзнути тому, хто звик від раня до смерку товчи ся по пеклі, де, як відомо, не так холодно, як у нас зимою, і де він, надівши колпак і ставши перед огнищем неначе дійсно який кухар, припікав грішників з таким вдоволенем, з яким жарить звичайно баба ковбасу на Різдво.

І сама відьма почула також холод, дарма, що була тепло одїта; і тому, піднявши руки до гори, відставила ногу, привівши себе в таке положене, як чоловік летячий на лижвах; і не рушивши ні одним сугластом, спустила ся по воздуху, неначе по ледяній горі і стрибнула прямо в комин.

Чорт в такісїнський спосіб спустив ся за ньюю. Але що всяке животне проворнїйше від кожного дурня в панчохах, тому і не дивниця, що чорт наїхав при самім вході в комин на шию своєї любовницї і обоє побачили ся в просторїй печи, поміж горшками.

Відьма осторожно відсунула засуву, щоби поглядіти, чи не накликав її син, Вакула, повної хати гостей; але побачивши, що нікого не було крім мішків, котрі лежали серед хати, вилїзла з печи, скинула з себе теплий кожух, причепу-

рилась, і ніхто не був би міг пізнати, що ще перед хвилиною вона їздила на мітлі.

Мати коваля Вакули мала від роду не більше сорок літ. Вона була собою ні хороша, ні бридка. Та трудно і бути хорошою в такі роки. Однаковож вона так вміла причарувати до себе самих найстаточнійших козаків (котрим, не завадить між прочим замітити, і не дуже ходило о красу), що до ньої заходив і війт, і дяк Осип Никифорович, (але лишень тоді, як дячихи не було дома), і козак Чорній Чуб, і козак Касян Свербигуз. І, в честь її сказавши, вона знала штудерно коло них заходити ся: ніодному з них і на ум не приходило, що у нього є соперник. Чи йшов набожний мужик, чи дворянин, як називають себе козаки, в неділю до церкви, або, як зла погода, то в шинок, — то як не поступити до Солоха, не покушати товстих, зі сметаною пиріжків, і не побалакати в теплій хаті з говірливою хазяйкою? І дворянин нарочно накладав добре дороги заки добив ся до шинку і називав се — вступити по дорозі.

А піде, бувало, Солоха, в сьвято до церкви, надівши ярку плахту з шовковою запаскою, а верхи синій жупан, та стане прямо коло правого крилоса, то тоді напевно дяк закашлював ся і мимоволі прижмурював в ту сторону очи; війт гладив вуси, замотував за ухо оселедець і говорив до стоячого коло нього сусіда: „Ех, добра баба! чорт не баба!“ Солоха кланяла ся кождому, а кождий думав, що вона кланяє ся лиш йому одному.

Але охочий встрявати в не свої діла сейчас міг би замітити, що Солоха найпривітливійша бу-

ла до козака Чуба. Чуб був вдівець. Вісім стирт хліба заєдно стояло перед його хатою. Дві парі дужих волів всякий раз висовували свої рогаті голови з плетеної загороди на вулицю і ревіли, коли побачили йдучу куму-корову, або дядька, товстого бика. Бородатий козел забирався аж на саму кришу і блеяв відти різким голосом, дражнюючи ступаючих по подвір'ю індиків та обертався задом, коли побачив своїх ворогів-хлопців, посьміхаючихся з його бороди. В скринях у Чуба переходилося багато полотен, жупанів і старинних контушів з золотим вишиванем: се робота покійниці, його жінки. В городі, крім маку капусти, сонішників, засівалося рік річно дві ниви тютюну. Все те як раз забавлялося Солосі злучити з її хазяйством; і вона вже вперед передумувала над тим, який заведе лад, коли се все добро перейде в її руки; вона подвоїла свою привітність до Чуба. А щоби яким робом її син, Вакула, не підіхав до його дочки і не прибрав всего того добра для себе, (а він тоді певно не дав би їй мішати ся ні до чого), вона хватила ся звичайного средства усіх сорочітних кумок — заводити сварку, як мож найчастійше, поміж Чубом і ковалем. Можливо, що як раз та хитрість і проворність її були тою причиною, що старі баби стали про ню дещо недоброго говорити, а особливо тоді, коли зішлись ся десь на веселу забаву, іменно того що Солоха є неперемінно відьма; що парубок Кизяколупенко видів у ньої ззаду хвіст, величиною завбільшки бабиного веретена; що вона чорною кіткою бігає по дорозі; що до попаді раз прибігла свиня, зазіяла

когутом, надїла на голову шапку отця Кіндрата і втікла назад...

Стало ся, що тоді, коли бабусі стали товкмачити своє, прийшов якийсь коровій, пастух Тиміш Коростявий. І він також не залишив розказати, що літом, перед самою Петрівкою, коли він ляг спати в хліві, підмостивши під голову солому, бачив на власні очі, що відьма з розплетеною косою, в одній лиш сорочці почала доїти корови, а він не міг ні рухнути ся — так був зачарований; вона помазала його губи чимсь то таким гідким, що послі того він плював цілий день. Та всі статочнійші козаки махали лиш рукою, коли чули такі речі. „Брепуть, сучі баби!” бувала їх звичайна відповідь.

Вилізши з печі і прихарившись, Солоха, як пристало добрій хазяйці, стала прибирати хату і ставити все на своє місце: лиш міпків не рушила; „се Вакула приніс, нехайже й сам винесе!” Чорт знова, як раз тоді, коли влітав в комин, несподівано зазрів Чуба, як побравшись за руки з кумом, були вже далеко від своєї хати. І в миг він вилетів назад з комина, перебіг їм дорогу і став розкидати купи замерзлого снігу. Зняла ся курявиця. В воздух забіліло. Снігом курило в перед і в зад та лішило очі, рот, уха. Зділавши се, чорт мерщій вскочив назад в комин, будучи твердо переконаний, що Чуб з кумом завернуть, Чуб застане коваля у себе в хаті, і певно так його почастує, що він довго не буде міг взяти пензля в руки і малювати обиджуючі чортову честь карикатури.

Дійсно, як лиш зняла ся метелиця, та вітер став різати прямо в очи, а Чуб вже об'явив покаянє і насуваючи на голову шапку, угощав і себе і чорта і кума усякими бажаннями. Впрочім, досада Чуба була удавана. Він рад був, що зняла ся метелиця. До дяка треба було ще йти з вісім ра-



Перебіг їм дорогу і став розкидати купи замерзлого снігу.

зів стільки, що вони вже пройшли. І пішоходи обернули ся назад. Вітер дув в плечі, та крізь метелицю нічого не було видно.

„Пожди-но, куме! ми, здасть ся, не туди йдемо”, сказав відійшовши троха Чуб. „Я не бачу ніоднієї хати. Е, що за метелиця! А звернино, куме, дещо в сторону, чи не найдеш дороги, а я тимчасом погляджу тут. І казала мені нечиста сила товчи ся в таке веремя! А не забудь закричати, коли найдеш дорогу. Бач, яку купу снігу напустив сатана в саміські очи!”

Та дороги не було видно. Кум відійшовши трохи в бік бродив в зад і в перед і наконєць потрапив прямо в шинок. То так його урадувало, що він призабув на все, і стріпавши з себе сніг війшов в сїни, зовсім не журячи ся лишившим ся на вулиці кумом. Томчасом Чубови видало ся, що він найшов дорогу. Станувши, він став кричати на ціле горло; та бачучи, що кум не являє ся, порішив йти сам. Пройшовши кусок, він побачив свою хату. Кругом ньої та на її крищі лежали гори снігу. Розтираючи перемерзлі на морозі руки став він стукати в двері та кричати до доньки, щоб відчинила.

„Чого тобі тут треба?” закричав грізно виїшовний проти нього коваль.

Чуб пізнавши голос коваля, відстунив нару кроків в зад. „Е, ні, се не моя хата” — говорив до себе: „ в мою хату не зайшов би коваль. Та знова приглянувши ся добре, се і не ковалева хата. Чия би то могла бути хата? Маєш! я і не пізнав! Та се хата хромого Левченка, котрий недавно взяв собі молоду жінку. Тільки його одного хата по-

хожа на мою. Та і мені відразу показало ся трохи чудно, що я так скоро прийшов назад домів. Однакож Левченко сидить тепер у дяка, я се знаю зовсім певно. Зачим же тут коваль? Е, ге, ге, ге! Він заходить до його молодої жінки. От, як воно! Гарно! Тепер я все поняв”.

„Хто ти такий, і зачим таскаєш ся поїд двері?“ закликав опять коваль ще сердитійше і підійшов ближше.

„Ні, я не скажу йому, хто я такий”, подумав Чуб: „ще приколотить чого доброго, чортовий виродок!” І перемінивши голос відповів: „То я, добрий чоловіче! Прийшов вам на забаву трохи заколядувати під вікнами”.

„Забирай ся до чорта з своїми колядами!” закричав сердито Вакула. „Чого-ж ще стоїш? Чув? Гони відси в тій хвили!”

Чуб сам вже мав на мысли виконати отсю розумну раду: та йому стало досадно слухати приказу коваля. Здавало ся, що наче якийсь злий дух штовхав його під руку та сплував сказати щонебудь на перекір. „Та чого ти так розкричав ся?”. заговорив він таким-же голосом. „Я хочу колядувати і кінець!”

„Еге, та ти, як виджу, від самих слів не убереш ся”. І зараз за тими словами Чуб почув на своїй спині преболючий удар.

„Та ти, як виджу, починаєш і бити ся!”, проголосив він, немного відступаючи ся.

„Пішов, пішов!” кричав коваль, та вліпив Чубови другого стусана.

„Та що ти!” закричав Чуб таким голосом, в котрім пробивав ся і біль і досада і боязнь. „Та

ти, бачу, не на жарти починаєш бити ся, та ще й болючо.

„Гони відси, гони!” закричав коваль і тріснув дверима.

„Дивіть но, як розхрабрив ся!” говорив тепер Чуб, оставши ся сам один на вулиці. „Попробуйно підійти! Бачиш його! От, яка цяця! Ти думаєш, що я на тебе суду не найду? Ні, голубчику, я піду прямо, хотьби до комісаря. Ти ще мене памятаєш! Я не посмотрю на те, що ти коваль і маляр! Та чи не подивити ся на спину; а думаю, будуть там сніп пятна. Здасть ся, здорово потурбував вражий син. Жаль, що холодно і не хоче ся скидати кожуха. Пожди но, ти чортовий ковалю: ти ще у мене затанцюєш! Диви на нього, проклятого шибеника! Ага; значить ся, його тепер нема в дома. Солоха, думаю, сидить сама одна. Гм... Воно, бачить ся, недалеко відси. Чи не зайти би? Веремя тепер таке, що нікого не застанеш. Може буде можна і того... Бач, як поколотив проклятий коваль!...

Тут Чуб почіхрав свою спину та відправив ся в другу сторону. Приятність, ожидаюча його при баченю ся з Солохою, наче зменчувала біль та і мороз, котрий тріщав по всіх вулицях, не заглушуваний навіть свистом хуртовини. По хвилині на його лиці, якого бороду і вуси метелиця намила снігом не гірше циркулика хватаючого по тираньєки свою жертву за ніс, — показала ся пів солодка міна. Та колиб так сніг не хрестив і взад і вперед, то довго ще булоб можна бачити, як Чуб в ради-годи приставав, і чіхраючи спину

воркотів: „І здорово-ж почесав вражий коваль, здорово!” І даліше бродив по купах снігу.

В оттой час, коли нечистий з хвостом і кізливою бородою влітав з комина а опісля знова влітав в комин, висівша у нього при боці торбина, у яку він спрятав місяць, якось несподівано десь зачіпившись в печи, розтворилась, а місяць користаючи з доброї нагоди, вилетів через комин Солохиної хати і високо підняв ся на небо. Усе осьвітило ся. Метелиці наче і не бувало. Сніг загорів ся широким сріблестим полем та весь осипав ся хрустальними зіздами. Та і мороз наче потеплів. Товпи парібків і дівчат показали ся з мішками. Зазвеніли пісні та під всякою хатою товпили ся колядники.

Чудово блистить місяць! Тяжко розповісти, як хорошо в таку ніч походити з юрбою сьміючих ся і сьпіваючих дівчат, або з парібками, готовими на всякі штуки і вигадки, які лиш може піддати радісна ніч. У кожусі тепло; від морозу ще живійше горять щоки а на радощах навіть сам лукавий полишає ся ззаду.

Юрба дівчат з мішками вірвала ся в хату старого Чуба і окружила Оксану. Крик, регіт та балачка оглушили коваля. Одна перед другою стали розказувати красуни щонебудь нового, цікавого, розвязували мішки і чваніли ся паланицями, ковбасами, широгамми, яких успіли вони набрати за свої колядки. Оксана, здало ся, була самим вдоволенем і на радощах говорила то з тою, то з другою та реготала ся без ушину.

З якоюсь досадою і завистю глядів коваль на таку веселість і тим разом проклинав коляди, хотя, бувало інколи, і сам до них бував без ума.

„Е, Одарко!”, сказала весела красавиця, звернувши ся до однієї з дівчат, „у тебе нові чобітки. Та ще які хороші! і з золотом! Тобі гаразд, Одарко, бо в тебе є такий чоловік, що тобі все покупає, а мені нема кому достати такі гарні чобітки.

„Не тужи, моя єдина Оксаночко!”, підхопив коваль; „я тобі достану таких черевичків, яких не носить ні одна панночка”.

„Ти?”, сказала Оксана, скоро і лукаво глигнувши на нього. „Хотіла-б я знати, де ти достанеш таких черевичків, котрі-б я могла надіти на свою ногу. Невжеж приніс-бись оттакії, як носить сама цариця?”

„Видиш, яких їй захотіло ся”, зареготала ся з шумом дівоча юрба.

„Так”, продовжала гордо красавиця; „будьте всі мені за свідків: як коваль Вакула добуде мені тих самих черевичків, котрі носить цариця, то ось моє слово, що в ту-же мить вийду за нього заміж”.

Дівчата забрали з собою вередливу красавицю.

„Сьмій ся, сьмій ся!”, говорив коваль слідкуючи за ними. Я сам сьмію ся над собою! Думаю і не можу надуматись: де задів ся мій ум? Вона мене не любить, — ну Господь з ньою! Начеб на цілому сьвіту тільки і одна Оксана! Слава Богу, і без ньої много хороших дівчат на селі. Та й щож Оксана? Із ньої ніколи не вийде хороша хазяйка;

вона лиш тільки знає чепурити ся. Ні, досить уже! Пора перестати дурить!”

В отсей саміський час, коли коваль забирав ся стати рішучим якийсь злий дух надніс на його душу образ сьміючої ся Оксани, як то вона кепкувала: „Дістань, ковалю, царицині черевики. а вийду за тебе заміж!” Усе в нім бурило ся, та він і думав заєдно лиш про Оксану.

Юрби колякуючих дівчат осібно, та колякуючих парубків знова осібно, спішили з однієї вулиці на другу. Але коваль йшов і нічого не бачих парубків знова осібно, спішили з однієї вулиці, бувало, любив передше понад усе.

Чорт знова в оттой час не на шутки розніжив ся у Солохи: цілував її руки з такими викрутасами та вихлясами, як засідатель у попівни; брав ся за серце, охав і сказав на кінець прямо, що як вона не згодить ся вдовольнити його страсти, як се пристало, то він готов на все: кине ся в воду і душу пішле прямісінько в пекло. Солоха не була з таківських жорстоких, при тім і чорт, як звісно, був її спільником. Вона таки любила видіти волочучу ся за собою товпу, та рідко коли оставала самотою. Лиш той один вечір, думала, буде мусіла провести сама, бо всіх визначнійших посілчан запросив дяк до себе на кутю. Та вийшло не тее: чорт тільки виявив своє бажане, як нараз почув ся стук і голос надходячого вїйта. Солоха побігла відсунути двері, а тимчасом проворний чорт вліз у стоячий мішок.

Війт стріпав з своєї шапки сніг, та випивши з рук Солохи чарку горілки, став розказувати, що він не пішов до дяка тому, що на дворі така метелиця; а побачивши сьвітло в її хаті, завернув до ньої та загадає з ньою провести сей вечір.

Не успів ще голова як слід того розказати, як опять почув ся стук у двері і почув ся голос дяка. „Спряч мене куди небудь”, шептав війт; „мені не хочеть ся зустрічатись тепер з дяком”.

Солоха довго думала кудою спрятати такого грубого гостя; на кінець вибрала самий найбільший мішок з вуглем; вуголь висипала в кадку, а товстий війт поліз з вусами, з головою і з шапкою у мішок.

Війшов дяк, кпхаючи і потираючи руки, та розказав, що до нього не прийшов ніхто, та що він страх радий тому, що буде міг трохи погуляти у ньої. І тому він не побояв ся метелиці. Тут він підійшов ближше до ньої, торкнув своїми довгими пальцями її голе, повне рамя та виповів з таким видом, в яким бачило ся і лукавство і удоволене: „А се що у вас, великолїпная Солохо?” і сказавши се, відскочив декілька кроків назад.

„Як то, що?? рука, Осипе Никифоровичу!”, отвічала Солоха.

„Гм! Хе-хе-хе!” проголосив дяк сердечно вдоволений своїм початком, і пройшов ся по хаті.

„А се що у вас дражайшая Солохо?” виголосив він з таким же самим видом, приступаючи до ньої і хватаючи її злегка рукою за шию; опісля таким же способом відскочив знова назад.

„Наче не видите, Осипе Никифоровичу!” відповіла Солоха; „се шия, а на шиї намисто”.

„Гм.... На шні наместо! Хе-хе-хе!” і дяк знова пройшов ся по хаті затираючи руки.

„А се що у вас, незрівнана Солохо?” Не знать, чого би тепер торкнув ся пристрасний дяк своїми довгими пальцями, колиб опять не почув ся стук в двері і не роздав ся голос козака Чуба.



А се що у вас, великолїшня Солохо?

„Ах, Боже мій, чуже лице!” крикнув наляканий дяк. „Що то буде, як застануть тут особу моєго звання?... Дійде до отця Кіндрата...”

Та страх дяка походив зовсім не від того: він більше страхав ся того, щоб про се не розвідала його жінка. „Ради Бога, добродітельна Солохо!” говорив він дріжучи усім тілом. „Ваша доброта, як говорить писаніє Луки, глава трина... трин... Стукає, ей Богу, стукає! Ох, спрячте мене кудинебудь!”

Солоха виспала вуголь в кадку з другого мішка і не дуже обемистий тілом дяк поліз у мішок і сів на самім дні так, що зверху нього можна було ще насипати доброго пів міха вугля.

„Здорова була, Солохо!” — сказав входячи в хату Чуб. „Ти, може бути, і не ожидала мене? Правда, що не ожидала? А може я в дечому помішав?...” продавав Чуб, показуючи на своїм лиці веселу і значучу міну, котра заздальгідь давала знати, що його неповоротлива голова силкувалась і готовила ся випустити якунебудь колючу і діймаючу шутку. „Може бути, ви тут забавляли ся з деким. Може бути, ти кого-небудь уже де спрятала? Га?” І урадований такою своєю заміткою Чуб зареготав ся, радуючи ся в душі, що лиш тільки він один тішить ся ласкавістю Солохи. „Ну, Солохо, почасть тепер чаркою. Гадаю, що мені аж горло замерзло від проклятого морозу. Та й післав же Господь таку ніч перед Різдом! Як зірвала ся, чуєш, як зірвала ся... Ех, закастеніли руки, не розіпну кожуха! Як зірвала ся хуртовина...”

„Відчиніть!”, роздав ся на вулиці голос, супровожений стуком об двері.

„Хтось стукає”, сказав остановивши ся Чуб.

„Відчиніть”, почуло ся ще голоснійше.

„То коваль!” закликав хватаючи за шапку Чуб. „Чуєш, Солохо: куди хочеш, тільки десь подінь мене; я нізачо в світі не хочу показати ся тому проклятому виродкови, щоб йому, чортовому синові, набігла під кожним оком болячка завбільшки кулака!”

Солоха сама налякала ся, та кидалась по всім усяодам і забувши ся, дала знак Чубови полізти у той саміський мішок, в яким сидів уже дяк. Бідний дяк не посьмів навіть кашлем виявити свою присутність, мимо того, що на карк сів йому здоровезний мужик і по оба боки його висків розмістив свої замерзлі на морозі чоботи.

Коваль війшов не кажучи ні слова і не здіймаючи шапки повалив ся на лаву. Було помітно, що з ним случилось ся щось неприємне.

В ту саму мінуту, коли Солоха зачиняла за ним двері, хтось застукав знова. Се був козак Свербигуз. Того не мож було вже сховати в мішок, тому, що і мішка такого годі було-б де найти. Він був тілом товстійший від самого віта а ростом висний від Чубового кума. І тому то Солоха повела його в город, щобн вислухати від нього се все, що він мав їй сказати.

Коваль розсіяно роззирає ся по кутам своєї хати, велухуючи ся в ряди годн в роздаючі ся десь в віддалі голоси колядуючих; наконець задержав очи на мішках. „Пощо тут лежать ті мішки? Їх давно-б пора забрати відси. Через ту дурну лю-

бов я зовсім зсунув ся глузду. Завтра празник, а в хаті до сих пор валяє ся ще всяка дряннь. Хиба віднести їх у кузню.

І коваль присів до велитенських міхів, перевязав їх кріпше та готовив ся завдати собі на плечі. Але видно, його думки гуляли, Бог зна кудю; инакше він бувби почув, як зашипів Чуб, коли його волосє прикрутив завязуючий міх шнур, а товстому вйтові почало икати ся таки зовсім голосно.

„Невже не вибе ся мені з душі отся Оксана?“, говорив коваль. „Не хочу і думати про нюю; а все таки думає ся, як нарочно, тільки про ню і про ню. Чому то так, що думки проти волі лізуть в голову? Що за чорт! Мішки стали наче тяжші! Тут певно лежить ще щось більше, кромі вугля. Та-й дурний же я! Я і забув, що мені здаєть ся тепер усе тяжше. Перше, бувало, я міг одною рукою зігнути і розігнути мідний пятак або кінську підкову, а тепер не підйму мішків з вуглем. Скоро начну валити ся і від вітру...“

„Ні!“ закричав, подумавши хвилину. „Що, я баба! Не позволю нікому посьміяти ся надімною. Хоть десять таких мішків, а всі підйму! І бодро завдав собі на плечі мішки, котрих не піднялоб і двох здорових людей. „Хиба взяти ще й той“, продовжав він, піднимаючи мале міща, на дні якого лежав скорчений чорт. „Тут, здає ся, я положив свої струменти“. Сказавши то, він вийшов з хати, посвистуючи пісню:

Мені з жінков не возить ся...

Голоснійше і голоснійше розлягали ся по вулицях пісні, сьміхи і крики. Громади колядуючих збільшили ся ще пришепцями з сусідних сіл. Парібки шаліли і бієлись в волю. Часто, поміж колядами загреміла якась весела пісня, котру весів таки на місци зложити хтось з веселих козаків. То знова дехто з юрби місто коляди почав щедрувати і затягав на все горло:

Щедрик, ведрик!
Дайте вареник!
Грудочку кашки,
Кільце ковбаси!

Сьміх надгороджував пустія. Маленькі віконця відчиняли ся, і сухорлява рука старухи (які липи одні поруч зі старими дідами зістали по хатах) витягала ся з них то з кільцем ковбаси, то з куском пирога. Парібки і дівчата навипередки підставляли свої міхи і ловили добичу. В однім місци парібки обійшовши крадьки окружили гурток дівчат; шум, галас, крик; один кидав снігом, другий виривав мішок з всякою всячиною. В иншому знова місці дівчата ловили козака, підставляли йому ногу, а він разом з мішком летів стрімголов у сніг. Здавало ся, що цілу ніч без віддиху готові були перевеселити ся. А ніч, наче нарочно ставала теплійшою. А сніг від сяйву місяця здавав ся ще білійший.

Коваль пристанув зі своїми мішками. З товпи дівчат йому зачув ся тоненький сьміх Оксани. Всі жилки у ньому задріжали; кинувши об землю мішками, так, що находячий ся на споді дяк аж охнув, а голові икнуло ся на все горло, побрив

він з одним тільки малим мішком на плечах разом з йрбою парібків, що йшли слідом за дівчатами, між якими йому почув ся голос Оксани.

„Так, се вона! Стоїть як пава, та чорні її очи огнем сяють. Їй розказує щось один з парібків; видно, сьмішне щось, бо вона регочеть ся”. Майже зовсім несвідомо протиснув ся коваль крізь гурт і станув біля ньої.

„А, Вакула, ти тут! Здоров був!” — сказала красуня з тоюж самою усьмішкою, яка завсїгди майже зводила з ума Вакулу. „А много наколядував? Е, та лиш таке мале міща! А черевики, що носить цариця, чи дістав? Добудь черевики, а вийду за тебе заміж...” І засьміявшись побігла з юрбою дівчат.

Наче вкопаний стояв коваль на одному місці. „Нї, не можу; сил не стає більше”... простогнав він накінець. „Але, Боже мій, чому ти така чортівськи хороша? Її очи, слова... ну так і пече, і пече і пече... Нї, не сила перемочи себе. Пора зівсім покінчати. Пропадай душе! Піду, втоплю ся в полонці і поминай як звали!”

І рішучими кроками пішов у перед, дігнав дівчат, зрівнав ся з Оксаною та сказав їй твердим голосом: „Працавай Оксано! Гляди собі якого угодно жениха; а мене не побачиш уже більше на тому сьвіту”.

Красуня станула здивована, хотїла щось повісти, але коваль лиш махнув рукою і побіг.

„Кудою, Вакуло?” кричали парібки, бачучи біжучого.

„Працавайте, братя!” кричав в отвїт їм коваль. „Дасть Господь, а побачимо ся на тамтїм

сьвітї, бо на тїм вже нам в купї не гулять! Скажіть отцю Кіндратови, хай відправить панахиду по моїй грїшній душі. Я грїшний, за мїрськими ділами і не обмалював свїчий до ікон Чудотворця і Матери Божої. Все добро, що найдете в моїй скрини, віддайте в церков. Прапайте!”

Проговоривши се, коваль опять став бічи з мішком на спинї.

„Він вовсе здурів”, гомонїли козаки.

„Пропаша дуна!” набожно прошепотїла проходивша мимо старуха; „хиба піду по хатам розказувати, як повісив ся коваль”.

Тимчасом Вакула побїгши часочок, станув, переводячи дух. „Та куди я, дійсно, біжу?” погадав; „наче на правду вже усе пропало. Попробую ще один спосіб: піду до Запорожця Пузатого Пацюка. Він, повідають, знає ся з усіми чортами, і все може зробити, що лиш захоче. Піду; душі чи сьак чи так прийде ся все таки пропадати!”

Від тих слів чорт, що досїль лежав в мішку без найменшого руху, аж заскакав з утїхи; але коваль подумав, що він якось зачіпив десь мішком і через се він так заскакав; тому лопнув здоровим кулаком по мішку, завдав собі його на плечі і рушив в дорогу до Пузатого Пацюка.

Сей Пузатий Пацюк дійсно був колись Запорожцем; але чи його за щось вигнали відтам, чи він сам втік — про се ніхто не вмів нічо сказати. Давно уже, лїт з десять або пятайцять, як він поселив ся в Диканці. Спершу він жив наче дійсно на Запорожю; нічого не робив, спав три четвер-

тини дня, їв за шістьох косарів а випивав за одним духом майже ціле ведро горілки; впрочім було у нього всему тому де і поміститись, бо Пацюк, не дивлячись на малий ріст, був кремезний. Притім шаравари, які він носив, були такі широчезні, що який довгий не зробив би крок, а ніг його ніколи не було видно; Здавало ся, що се ціла горальня суне вулицею. Можливо, що як раз тому дали йому прізвисько Пузатого. І не минуло ще і кілька неділь від його приходу в село, а вже всі знали, що він характерник. Бувало, лиш хто дечим захоріє, то зараз призивали Пацюка; а Пацюкови треба було тільки прошептати декілька слів, а недугу наче рукою відняло. Або було, що проголодавший ся дворянин подавив ся рибячою вістю, то Пацюк знав так штудерно вдарити його кулаком в потилицю, що вість відправляла ся, куди їй слідувало не зділавши ніякої шкоди дворянському горлови. В останні часи рідко його можна було де видати. Можливо, що причиною тому була його лїнь, а можливо і те, що з кожним роком ставало для нього тяжше пролізати крізь двері. Тодї християни, як мали до нього якусь потребу, мусїли відправляти ся таки до нього в хату.

Коваль не без трепету відчинив двері до його хати і побачив Пацюка, як він сидів на полу по турецьки, перед кадкою, на котрій стояла миска з пирогами. Та миска, наче навмисне, стояла нарівні з його ротом. Не рухаючи ніодним пальцем, він легко наклонював голову до миски і хлестав смитану, вряди-годи потягаючи зубами по пирогови.

„Нї”, подумав Вакула, „сей ще більше лі-

нивий, чим Чуб; той по крайній мірі їсть ложкою, а сему не хочеть ся навіть і руки підняти!”

Пацюк певно дуже був зайнятий пирогами, бо, здавало ся, зовсім не замітив приходу коваль, котрий, ледви переступивши поріг, віддав йому низький поклін.

„Я прийшов до вашої милости, Пацюче”, сказав врешті Вакула, знова низько кланяючи ся.

Товстий Пацюк підняв трохи голову, і знова почав тягти зубами пирога.

„Ви, не в гнів вам кажучи”, почав, набираючи відваги коваль, „...я починаю про се річ не тому, щоби нанести вам яку обиду, — приходите деяким свояком чортови”.

Проговорюючи ті слова Вакула сам налякав ся, гадаючи, що ще таки висказав ся обидливо і вже очікував, що Пацюк хватить бочілку разом з мискою, і пішле їх йому просто в голову; і тому відступив кілька кроків назад і закрив ся рукою, щоби горячі пироги не попарили йому лица.

Але Пацюк лиш глянув і знова почав тягти пироги.

Осьмілений тим коваль рішив ся продовжати. „Я прийшов до вас, Пацюче. Дай вам Боже всякого добра, добра всякого до схочу, хліба в пропорції”. (Коваль умів часами втрунути якесь модне слово; він їх декілька вивчив в Полтаві, коли то сотникови розмальовував дошки на паркані). „Пропадать приходиться мені грішному! Нічо не допоможе мені на світі! Що буде, то буде! Приходить ся просити помочи у самого чорта. Що-ж, Пацюче” — запитав коваль, бачучи що той ні вусом не моргне, „як мені бути?”

„Коли тобі треба чорта, так убирай ся к чорту!” відказав Пацюк, не піднімаючи на нього очий та не перестаючи уплітати пироги.

„Та тому власне я й прийшов до вас”, відрік коваль складаючи низький поклін; „кромі вас одного, думаю, ніхто не знає до нього дороги”.

Пацюк ні слова; доїдав послідні пироги. „Зділайте ласку, добрий чоловіче, не откажіть ся!”, налягав коваль. „Чи свинини, чи ковбас, гречаної муки, полотна, пшона чи чого іншого, в разі потреби... як се звичай поміж добрими людьми... не поскупить ся. Розкажіть хоть, як попасти на дорогу до нього”.

„Той не потрібує далеко ходити, у кого чорт сидить за спиною” — виголосив рівнодушно Пацюк, не змінючи свої постави.

Вакула витріщив на нього очи, неначе на лобі його було виписано витолковане тих слів. „Що він говорив?, німо запитувало його лице, а піввідчинений рот готовив ся проглотити перше слово, наче масну галушку.

Але Пацюк мовчав.

Нараз Вакула помітив, що перед ним нараз не стало ні бочілки ні миски; місто них, впрост на долівці стояло перед ним дві мисці; одна була повна вареників, а друга смитани. Думка і очи коваля мимоволі вліпили ся в ті страви. „Побачимо”, говорив він сам до себе, „як забере ся він тепер до їди. Схиляти ся йому напевно не схоче та і не дасть ся; треба-ж передше вареник обмочити в смитані”.

Тільки що вспів се подумати, як Пацюк розкрив рота, поглядів на вареники та ще дужче роз-

творив рот. В сю мить вареник зірвав ся з миски, вскочив в смитану, перевернув ся в ній на другу сторону, підскочив в гору і як раз попав в розчинений рот. Пацюк з'їв його, знова розтворив рот, а бареник таким самим порядком відправив ся знова туди. Пацюк тільки й мав труду, що жувати та ликати.

„А дивн — що за диво!”, подумав коваль і з дна роззявив рота; та в ту-ж таки мить помітив, що бареник так і лізе йому в рот, та вже й замазав усю губу смитаною. Проковтнувши вареник і витерши губи, почав коваль над тим роздумувати, які то чудеса бувають на Божому світі і до яких мудрощів доводить чоловіка нечиста сила; та тепер свято був переконаний, що лиш оден Пацюк зможе йому допомгти.

„Пеклонюсь йому ще, хай розтолкує хорошенько... Однако-ж, що за чорт! Та-ж се ниньки голедна кутя, а він їсть вареники зі скоромом! Що я, в самім ділі, за дурак: стою тут і гріха набираю ся! Назад!...” І набожний коваль мигом висіг з хати.

Однаково-ж чорт, сидівший в мішку, який загчасу уже радував ся, не міг стерпіти, щоб вихов-зла ся з його рук така славна добича. Як тільки коваль випустив мішок, він вискочив з нього і сів йому на шию.

Мороз пішов ковалеві поза шкіру; він злякав ся, весь пополотнів і не знав що діяти; уже хотів перехрестити ся... Но чорт наклонив своє собаче рильце до його правого уха і прошептав: „Я в твій друг; все зділаю для свого товариша і друга! Грошій дам, кільки схочеш”, пискнув йому в ліве ухо.

„Оксана буде ще сьогодні наша”, шепнув, вихавши морду знова в праве ухо. Коваль стояв і роздумував.

„Нехай” сказав по хвилинці, „за таку ціну я готов бути твоїм!”

Чорт залескав руками і зачав від радощів вибивати гопака по карку коваля. „Аж тепер попав ся мені коваль!” — так думав він; „аж тепер відомщу всі твої мальованя і небилиці, видумувані на чортів! А що тепер скажуть мої товариші, коли дізнають ся, що самий найпобожнійший чоловік з цілого села попав ся мені в руки?”

І чорт від радощів зареготав ся на все горло, представляючи собі, як буде тим дразнити в пеклі все хвостате племя, як з зависти буде біситься найстарший чортяка, уважаний всіми першим що до хитрощів і видумок.

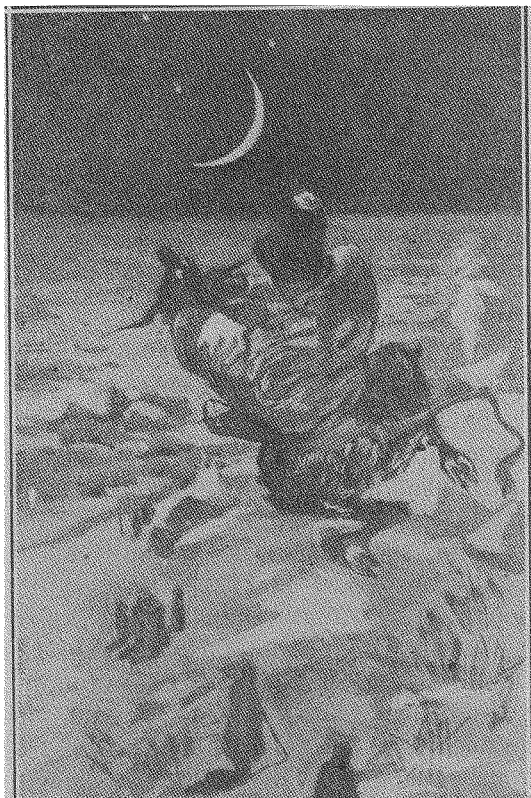
„Ну, Вакуло”, пропищав чорт, все ще не злізаючи з його шиї, неначе побоюючись, що сей йому втече: „ти знаєш, що без контракту нічо не роблять”.

„Я готов”, сказав коваль. „Я чув, що у вас записують ся кровю; пожди, нехай дістану з кармана цвьяха.

І він заложив назад руки — і хватъ чорта за хвіст.

„А диви, що з него за пустяк!” закричав сьміючись чортяка; „але досить вже жартів, пусти хвіст, се-ж болить!”

„Пожди голубчику!” закричав коваль. „А се тобі як покаже ся?” І з тими словами він начеркнув над чортякою хрест; чорт в ту мить присмирнів, наче ягнятко. „Пожди”, сказав, стягаючи чорта за



І коваль весь обімлів, чуючи, як шпарко піднімає ся в воздух.

хвіст з карку на землю: „я тебе провчу, як то наводити добрих людей і чесних християн на гріхи!”

І коваль митю скочив на хребет чортяці і підняв до гори руку, щоб опять начеркнути хрест.

„Помилуй, Вакуло!”, жалібно застогнав чортяка; „все, що лиш схочеш, я зроблю для тебе; пусти лиш бідну мою душу на покаяне; не клади надімною страшного хреста!”

„А бачиш його, як тепер піє проклятий німець! Тепер знаю, що зділати. Сейчас вези мене на собі! Чуєш? А лети як птиця!”

„Куди?” — застогнав чорт.

„В Петербург, прямо до цариці!” І коваль весь обімлів, чуючи, як шпарко піднімає ся в воздух.

Довго стояла Оксана роздумуючи над страшними словами коваля. Щось в душі її наче шептало, що вона поступила з ним надто жорстоко. „Що се буде, як він дійсно зробить щось страшного! Приміром як він з горя залюбить ся в другій дівчині і зі злости стане тамту величати найбільшою красунею на селі. Але ні, він тільки мене любить! Бо я така хороша! Він мене нізащо в світі не проміняє; він шаліє за мною. Не мине і десять хвилин, як він зовсім певно прийде поглядіти на мене. Я в самім ділі була надто жорстока. Треба йому позволити, так буцім нехотя, поцілувати себе. Тож то він зрадїє!” І красавиця вже жартувала з своїми подругами.

„Дивіть”, сказала одна з них. „коваль забув тут свої мішки; дивіть, дивіть, що за велитенські міхи! Він непонашому колядував; я думаю, що сюди кидали по цілій чвертці барана, а ковбасам і хлібам то й

ліку нема. Ось радість! Цілі сьвята буде чим обідати ся.

„Так се ковалеві міхи?“, підхватила Оксана; „занесім-же їх мерщій, от хочби до мене, а там хорошенько розглянемо, що він сюди наскладав“.

Всі зі сьміхом згодили ся на ті слова.

„Але ми їх не двигнемо!“, нараз закричала ціла товпа, даром силкуючи ся двигнути міхи.

„Заждїть“, закликала Оксана; „мерщій побіжіть за санками, ми їх відвезем на санках.“

І юрба прожогом кинула ся за санками.

Невольникам в мішках сильно вкучило сидіти в такім неприємнім місци, дарма, що дьяк проткнув в мішку для себе досить порядну дірку. Як би то не було народу, то, можливо, він найшов би спосіб вилізи; але лізти з мішка при всїх, показати себе на сьміх... се його здержувало, і він рішив ся ждати, злегка тільки покашлюючи під невічливими чоботами Чуба. Чубови самому не менче хотїло ся достать на волю, бо він почував, що під ним лежить щось такого, на чім страх неvigідно сидіти. Але як тільки зачув, що загадала його дочка, успокоїв ся і не хотїв вже вилізати, міркуючи, що до його хати требаб було пройти з сотню кроків, або може й дві; вилізши з мішка треба буде заціплити кожух, поправити пояс — стільки роботи! Та й шапка його осталась у Солохи. Так нехайже ліпше дївчата повезуть його в хату.

Але стало ся зовсім не так, як гадало ся Чубови. Тоді, коли дївчата побігли за санками, худощавий кум виходив з шинку, дуже розстроєний і не в дусі. Шинкарка ніяким робом не хотїла йому боргувати. Він хотїв заждати в шинку, чи не надїйде який поряд-

ний дворянин і не почастиє його; але, наче нарочно усі дворяни остали дома, і як чесні христіяни, їли кутю разом з своєю ріднею. Роздумуючи про зіпсуте обичаїв та про кам'яне серце жидівки продаючої вино, кум наткнув ся на мішки, і остовпів з дива. „Ади, що за міхи хтось кинув серед дороги!”, сказав він, роззираючи ся на всі боки. „Певно в них мусить бути і свинина. Ось комусь пощастило наколядувати стільки всякого добра. Що за величезні міхи! Припустім, що вони набиті гречаниками і паланицями, і то добре; хочай би тут були тільки одні паланиці, і то в смак: жидівка за кожду паланицю дає осьмуху горілки. Хиба скоро забрати, щоб хто не побачив”.

І довго не думаючи звалив собі на плечі мішок з Чубом і дяком, однаковож почув, що міх чогось надто тяжкий. „Ні, одному буде надто тяжко нести”, проговорив. „От, наче нарочно, йде ткач Шапуваленко. Здорові були Остапе!”

„Дай Боже здоровля“, відказав ткач, остановляючи ся.

„Куди йдете?”

„А так; йду куди ноги несуть”.

„Поможіть добрий чоловіче нести міхи! Хтось наколядував та й кинув посеред дороги. Добром розділимо ся по половині.”

„Мішки?” А з чим мішки? З книшами чи паланицями?”

„Та, думаю, всего буде”.

І вони наборзі вирвали з плота палки, положили на них мішок і понесли.

„Куди-ж ми його понесем? в шинок?” запитав дорогою ткач.

„Воно-б і я так думав, щоби в шинок; та відь проклята жидівка не повірить та погадає, що ми де що вкрали; а впрочім я щойно з шинку. Ми віднесім його в мою хату. Нам ніхто не помішає; жінки нема дома”.

„А певно, що її нема дома?” запитав осторожний ткач.

„Слава Богу ми не зівсім ще без ума”, сказав кум; „який чорт поніс би мене туди, де вона. Вона, думаю, притаскає ся з бабами аж досьвіта”.

„Хто там?”, закричала кумова жінка, почувши в сінях галас, спричинений приходом наших двох приятелів з мішком — і відчинила двері.

Кум остовпів.

„От тобі й на!”, застогнав ткач опускаючи руки.

Кумова жінка було се сокровище того рода, яких пошукати на білому світі. Так як і її чоловік, вона майже ніколи не сиділа дома а цілісїнькі дні поводила з кумками або богатими старухами, хвалила і їла у них все з найбільшим апетитом, а сварила ся ранками зі своїм чоловіком, позаяк лиш в такий час стрічала ся з ним часами. Хата їх була в двое так стара, як шаравари волосного писаря; криша в деяких місцях була без соломи. З плоту видно було лиш останки, а се тому, що всякий, хто виходив на вулицю, не брав ніколи палки від собак, сподіючи ся, що буде переходити біля кумового огорода і видере коляку з його плота. Все, що випросила ніжна супруга у добрих людей, прятала як мож подальше від свого чоловіка а часто приходило ся їй силою віднімати від нього добичу, наколи він не мав часу ще її пропити в шинку. Кум, помімо своєї холоднокровности, не любив ніколи уступати жінці, і тому

часто виходив з хати з синцями під очима, а його дорога жінка знова, охаючи і стогнучи, йшла розказувати кумам про лїнивство свого чоловіка та про потерпівші від нього побої.

Тепер можна собі представити як остовпіли кум і ткач таким неожиданим явищем. Опустивши мішок, вони заступили його собою і закрили полами; та вже було за пізно; кумова жінка, хоч і недовиджала старими очима, однаковож мішок таки побачила. „От, се хорошо!” сказала вона, та таким голосом і з таким видом, у яким видно було радість яструба. „Се хорошо, що стїльки наколядували! Так і повинні всегда ділати добрі чоловіки; тїльки — — я думаю чи ви де се не підїпили. Сейчас покажіть, чуєте, сейчас покажіть мені ваш мішок!”

„Лисий чорт нехай тобі покаже, а не ми”, сказав кум.

„А вам яке до сего діло?” сказав ткач; „ми наколядували, а не ви!”

„Чи ти мені покажеш, клятий пняюго!”, закричала жінка, лопнувши високого кума кулаком в підбородок і забираючи ся до міха.

Але ткач і кум хоробро обороняли мішок і відперли перший напад ворога. Та не вспіли ще оглянути ся, як ніжна супруга опять вибігла в сїни, та тим разом вже з кочергою в руках. Проворно зацідила кочергою мужа по руках а ткача по спині і вже стояла біля мішка”.

„Е, нащо ви її допустили?”

„А чого ви допустили, сказав холоднокровно кум.

„У вас кочерга, видно, зелїзна”, сказав після недовгої мовчанки ткач, почесавши ся за спину. „Моя

жінка купила минушого року кочергу на ярмарку, дала пів коли; та нічого, не болить.”

Тимчасом торжествуюча супруга поставила каганець на долівку, розв'язала мішок, і заглянула в нього.

Та видно старі її очи, які зазріли так хорошо мішок, тим разом таки її обманули. „Е, та тут лежить цілий кабан!” закричала сплеснувши від радощів руками.

„Кабан! Чуєте: цілий кабан!” порікав ткач кума; а все ви тому винуваті!”

„Що діяти!” — прорік кум здвигаючи плечима.

„Як, що? Чого стоїмо? Відберім мішок! Ну, приступайте!

„Забирай ся проч! Забирай ся! Се є наш кабан!” кричав приступаючи ткач.

„Гони чортова бабо! Се не твоє добро!”, говорив підсуваючи ся кум.

Та жінка вхопила знова кочергу; як раз в ту хвилию Чуб виліз з мішка і станув посередині сінний, витягаючи ся, як чоловік, що пробудив ся щойно з довгого сну.

Кумова жінка скрикнула ударившись по плу руками і всі мимоволі роззявили роти.

„Та що вона, дурна, говорить: кабан! Та се не кабан!”, сказав кум витріщивши очи.

„Ади, якого чоловіка кинуло в мішок! сказав ткач трясучись від переляку. „Хоть що хочеш говори, хоть і трісни зараз, а тут таки не обійшлося без нечистої сили!”

„Та се кум!”, закричав розгледівши кум.

„А ти гадав, що хто?” — сказав усміхаючись Чуб. „Що, славну я вам викинув штуку? А ви, сякі-

такі хотіли зісти мене замість свинини? Але пождіть, я вас потішу; в мішку лежить ще щось; як се не в дійсний кабан, то вірно підсвинок або яка инша худобина. Підомною вічно щось шевелилось.”

Ткач і кум кинули ся до міха, хазяйка почепилась за нього з другого кінця і бійка почалась би наново, колиб сам дяк, побачивши, що йому тепер нікуди вже скритись, не викарабкав ся з мішка.

Кумова жінка, остовпівши, випустила з рук ногу, за яку почала вже була тягти дяка з міха.

„От і другий ще!” скрикнув зі страхом ткач. „Чорт зна, що тепер стало на сьвітї! . . . Голова йде кругом. . . Не ковбаси ані паланиці, але людей кидають в мішки!”

„Та се дяк!” крикнув здивований більше всіх Чуб. „От тобі й на! Ой, така то Солоха! Посадить в мішок! А я дивуюсь, чого в ньої повна хата мішків. . . Тепер я все знаю: у ньої в кождім міху сиділо по два чоловіки. А я думав, що вона тільки мені одному. . . От тобі й Солоха!”

Дівчата вельми здивували ся, не найшовши одного мішка.

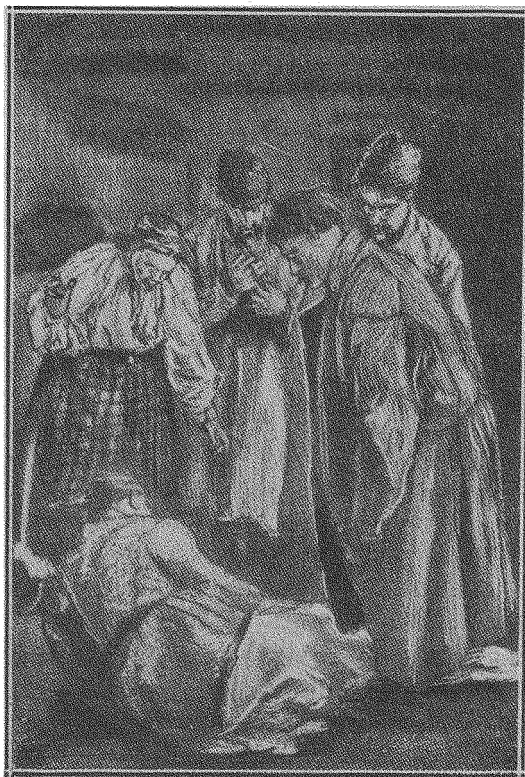
„Що ділати, буде з нас і одного”, лепетала Оксана.

Всі дружно вхопились за мішок, і перекинули його на санки.

Війт рішив ся мовчати, міркуючи, що як він закричить, щоби його випустили і розв'язали мішок, то глуні дівчата повтікають: подумують, що в мішку сидить чортяка, — і він лишить ся на вулиці, можливо, що аж до завтра.

Тимчасом дівчата взявши ся дружно за руки, побігли з санками як вітер по скрипучому снігу. Деякі з них, регочучись, сідали на санки. Та вїйт порішив мужно все перетерпіти.

Наконець приїхали, відчинили двері в сїнях і в хаті і з реготом втащили мішок.



„От і другий ще!“ скрикнув зі страхом твач.

„Подивім, що тут лежить”, закричали всі, кинувшись розв'язувати.

Тут чкавка, яка не переставала мучити вїйта за цілий час його сидження в мішку, так скріпила ся, що він зачав ікати і кашляти на все горло.

„Та тут щось сидить!”, закричали всі і прожогом кинули ся до дверей.

„Що за чорт! Куди втікаєте наче навіжені?” сказав Чуб входячи в двері.

„Ай, батько!” закликала Оксана. „В міху сидить щось!”

„В міху? Де ви взяли той міх?”

„Коваль кинув його серед дороги”, закликали усі гуртом.

„Ну, так; чи не говорив я?” — погадав Чуб. „Чого ви злякались? Подивім ся. А ну-но чоловіче — прошу не погнівіть ся, що не називаємо вас по імени — вилізайте з мішка!”

Вїйт виліз.

„Ах!” — закричали всі хором.

„То й вїйт поліз туди-ж!” гадав про себе Чуб зі здивованєм міряючи його від голови до стіп. „Он, як... е...” — більш нічого він не міг сказати.

Вїйт сам був неменш здивований і не знав що сказати. „Здаєть ся, на дворі досить холодно”, сказав нарешті, звертаючись до Чуба.

„Та є морозець”, відповідав Чуб. „А позвольте себе поспитати: чим ви мажете свої чоботи, смальцем чи дьохтьом?” Чуб хотів не те сказати; він хотів запитати: „яким чином, ти, вїйт, заліз у той міх?”, але сам не понимав, як виговорив зовсім що иншого.

„Дьохтьом ліпше”, відповів голова. „Ну, працюйте!” І затагнувши шапку вийшов з хати.

„Чому, я дурак, питав його, чим він маже чоботи!”, сказав Чуб все ще глядячи на двері, якими вийшов віт. „Ось тобі Солоха! І такого чоловіка посадить в мішок!... бач... чортова баба!... А я, дурак... Та де-ж той проклятий мішок?”

„Я кинула його в кут, там більше нема нічого”, сказала Оксана.

„Еге, знаю я, як то нема нічого! Давай його лиш сюди: там ще один сидить! А стряси по ним хорошенько! Видиш, проклята баба! А подивите ся на ню — як сьвята, так наче скоромного не кушала ніколи з роду!...”

Та ми лишім Чуба виливати свою досаду а вернім ся до коваля, тому, що на дворі вже певно десята година.

З початку видало ся ковалеви страшно, особливо тоді, коли він підняв ся від землі так високо, що уже нічо не міг доглянути в низу, і полетів як муха попід саміський місяць, так, що еслиб був не схилив ся, то бувби зачепив його шапкою. Однаково-ж за яку хвилину він набрав відваги та став навіть шуткувати з чорта. (Його то незвичайно забавляло, як чорт чихав і кашляв, як коваль здоймав з шиї кипарисовий хрестик і підносив до нього. Вакула нарочком підносив руку почіхрати голову, а чорт гадаючи, що він забирає перехрестити ся, летів ще скорше). В горі усе ясніло. Воздух, в легенькім, сребрянім тумані, був густий, прозорний. Все було видко, а навіть можна було побачити, як поніс

ся біля них вихром чарівник, сидячи на горшку; як зорі, збивши ся в громаду, грали ся в жмурки; як з боку, облаком, клубив ся цілий рій духів; як танцюючий при сьвітлі місяця чорт, побачивши коваля їдучого верхи, зняв шапку; як летіла з поворотом мітла, на якій тільки що їздила куди потрібно відьма... Много, много ще всякої різної дряни стрічали по дорозі. Усе, побачивши Вакулу, задержувало ся хвилинку поглядіть на нього, а потім несло ся вихром дальше; а коваль все летів аж нараз заблестів перед ним Петербург, весь в огні. (Тогді як раз по якійсь причині була там ілюмінація). Чорт перелетів через рогачку, перекинув ся в коня і коваль побачив себе нараз на бистрім кони посеред вулиці.

Боже мій! Стук, грім, блеск; по обом бокам стоять чотириповерхові стіни; стук кінських копит і коліс відзивав ся громом і відбивав ся з чотирох сторін; доми росли і наче піднимали ся з землі на кождім кроці; мости дріжали; карети летіли; погоничі кричали; сніг свистів під тисячами санок, летячих з усіх боків; піхотинці тиснули ся попід стіни, а величезні їх тіни мелькали по мурах, досягаючи головою коминів.

Зі здивованєм коваль оглядав ся на всі боки. Йому здавало ся, що всі доми вітришили на нього свої огненні очі і гляділи. Панів, в критих сукном шубах, він стрічав так много, що не знав, перед котрим здіймати шапку. „Мій Боже, кільки тут паньства!”, подумав коваль. „Я думаю, що кождий, хто вулицею перейде в критій сукном шубі, то й комісар! А ті, що возять ся в таких чудних бричках з вікнами, то певно ще щось більшого.” Його думки перервав чорт питанням: „Чи їхати прямо до цариді?”

— „Ні, страшно”, подумав коваль.” „Тут десь, знаю, пристанули Запорожці, які осеню переїздили через Диканьку. Вони їхали з Січи з листами до париці; добре булоб порадити ся з ними. Ей, сатано! Ану-но, полізь мені в карман, та веди до Запорожців!”



„Ей, сатано! Ану-но полізь мені в карман!”

Чорт в ту-ж хвилину похуднів та зробив ся таким маленьким, що без труду вліз йому в карман. А Вакула не вспів ще оглянути ся, як опинив ся перед більшим домом, ввійшов, сам не знаючи як на сходи, відчинив двері і подав ся назад від блеску прибраної кімнати; та набрав відваги пізнавши тих самих Запорожців, які переїжджали через Диканьку, а тепер сиділи на шовкових фотелях, підігнувши під себе помазані дьохтьом чоботи і курили самий сильний тютюн.

„Здорові були, панове товариство! Ось де нам прийшло ся пострічати”, сказав коваль підійшовши ближше і віддаючи низький поклін аж до землі.

„А то що за чоловік?”, запитав сидівший перед самим ковалем Запорожець свого сусіда.

„Та ви не пізнали?”, сказав коваль. „То я, Вакула, коваль. Коли в осени переїздили через Диканьку, то прогостили у мене, дай вам Боже здоровля і прожити многая літа, мало не через два дні. Я і новий обруч тоді набив у вашого колеса.”

„А“, сказав той же Запорожець, „се той самий коваль, що і малює важно. Здоров був, земляче! Зачим тебе тут Господь приніс?”

„А так, захотіло ся поглядіть; говорять...”

„Опісля поговоримо з тобою, земляче; тепер нема як, бо сейчас їдемо до цариці.”

„До цариці? А будьте ласкаві, панове, і возьміть мене зі собою.”

„Тебе?” запитав Запорожець з таким видом, з яким говорить дядько свому чотиролітньому синкови, просячому посадити його на великого коня. „Що ти там будеш ділати? Ні, не можна. Ми, брате, будемо з царицею толкувати про своє.”

„Возьміть,” налягав коваль. „Проси!” шепнув тихо чортови вдаривши кулаком по кармані.

Ще не успів він того висказати, як другий Запорожець сказав: „Та возьмім його, братя!”

„Та нехай йде!” сказали інші.

„Надівай-же таке, яке й ми платє!”

Коваль зірвав ся, та ледви натягнув на себе зе-



Запорожці сиділи на шовкових фотелях.

лений жупан, як відчинили ся двері і ввійшовший чоловік сказав, що пора їхати.

Дивом знова видало ся ковалеві, як поніс ся в величезній кариті, на ресорах, коли з обох сторін бігли назад чотириповерхові доми, а міст, гремлячи, здавав ся сам котити під кінецьські копита.

„Мій Боже, як ясно” — подумав коваль; „у нас днем не буває так ясно.”

Поїзд станув перед палатою. Запорожці вийшли, вступили в величаві сїни і почали йти на ярко освітлені сходи.

„Що за сходи!”, шептав коваль до себе; „жаль ногами топтати. А які прикраси! Та де там брешуть! Боже мій! Що за робота! Та тут самого зеліза вийшло за яких пятьдесять рублів!”

Запорожці перейшли першу салю. Пильно слідкував за ними коваль, побоюючись на кождім кроці поховзнути ся на гладкім паркеті. Перейшли три салі, а коваль все ще не перестав дивувать ся. Вступивши в четверту, він мимоволі підійшов до висячого на стіні образа. Се була Пречиста Діва з Дитятком на руках.

„Що за картина! Що за чудне мальовило!” роздумував. „От, от, здаєть ся, заговорить, наче жива. А Дитя Сьвятоє! І ручки стулило, і усьміхає ся, біднятко. А краски! Боже ти мій, що за краски! Тут вохри, я думаю, і на копійку не пішло, все яр та бакан. А голуба так і горить! Важна робота! Певно ґрунт наведено самим найдорожшим блейвайсом. Та як не чудове се мальованє, але та мідна ручка”, продовжав Вакула, „ще більше достойна подиву. Що за чиста робота! То все, думаю, німецькі ковалі робили за дуже дорогі гроші...”

І можливо, що ще довго розсуджував-би, колиб лакей з гальонами не торкнув його під руку і не нагадав, щоби він не відставав від других. Запорожці пройшли ще дві салі і станули. Тут мали дожидати. В салі було декілька генералів в шитих золотом мундірах. Запорожці розкланяли ся на всі сторони і станули гуртком.

Може за яку мінуту ввійшов сам гетьман.

Запорожці всі віддали йому низький поклін.

„Всі ви тут”, запитав.

„Та всі, батьку!”, одвічали Запорожці, кланяючись знова.

„Не забудьте говорити так, як я вас научив!”

„Ні, батьку, не позабудем.”

В другій кімнаті почули ся голоси і коваль не знав де подіти свої очи від множества ввійшовших дам в атласових платях, з довгими хвостами, в шитих золотом кафтанах. Він бачив тільки один блиск, більш нічого.

Запорожці знова віддали поклін до землі.

„Чого хочете ви?”, запитала цариця, звертаючи ся до Запорожців.

„Тепер пора! Цариця сама питає, чого хочете”, подумав коваль і повалив ся перед ньою на землю.

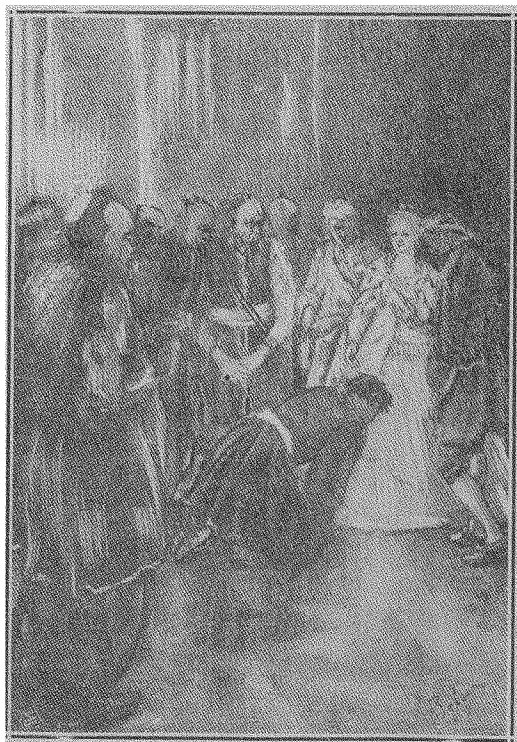
„Ваше царське величество, чи прикажете казнити, чи миловати! З чого, не в гнів будь сказано вашій царській милости, суть зроблені черевики, що на ваших ногах? Думаю, ніюдин швець в ніякім царстві на світі не здоліє таких зробити. Мій Боже, якби то так моя жінка наділа такі черевики!”

Цариця засьміялась. Придворні також засьміялись. Запорожці стали торкати під руку коваля, думаючи, що він зійшов з ума.

„Встань!”, сказала ласкаво цариця. „Если тобі так хоче ся мати такі черевики, то се не трудно зділати. Принесіть йому сейчас самі найкрасші черевики, з золотом!

Сейчас принесли ковалеви черевики.

„Боже мій! що за прикраси!” скрикнув радісно хвавши черевики. „Ваше царське величество! що,



„Тепер пора! подумав коваль і повалив ся на землю“.

коли на ногах такі черевики то які повинні бути самі ніжки! Гадаю, що по крайній мірі принайменче з самого цукру!”

Цариця, яка дійсно мала дрібні, гарні ніжки, не могла не усміхнутися, зачувши такий комплімент з уст коваля, який в гарнім, запорожським строю сам був хоть куди красавець.

Обрадований ласкавістю цариці, коваль уже забирався розпитувати про все, іменню, чи се правда, що царі їдять лиш сам мід і сало та таке инше; та бачучи, що Запорожці штовхають його під бік, рішився замовчати. А коли цариця звернула ся до стариків і стала їх розпитувати, як вони живуть на Січи, які там обичаї водять ся, коваль, відступивши назад, нагнув ся до карману і сказав тихо: „виноси мене відти!” В мить побачив себе за міською рогачкою.

„Втопив ся, ей-Богу втопив ся. Щоби я так не зійшла з того місця, як не втопив ся!” лепетала груба ткачиха, стоячи посеред диканських баб, на вулиці.

„Або я є яка брехунка, чи що? Чи може я в кого корову вкрала? Або може коли я збрехала, що не хотять мені вірити?”, кричала баба в козацькій свитці, з синім носом, розкладаючи руками. „Та щоби мені води не захотіло ся пити, як стара Переперчиха не виділа, що коваль повісив ся!”

„Коваль повісив ся? От тобі й на!”, сказав вїт виходячи від Чуба, стаючи і підходячи ближше до говорячих.

„Та скажи лїпше, стара піячко: щоб тобі го-

рілки не захотіло ся пити!”, відповідала ткачиха. „Треба бути таким з’умасшедшим, як ти, щоби повісити ся! Він втопив ся, втопив ся в полонці! Я то так знаю, як то, що ти в тій хвилі була у шинкарки!”

„Безвстидниця! видиш, чим стала попрекати!” гнівню закричала баба з синім носом. „Трималаб язик за зубами, публіка! Бушім то я не знаю, що до тебе заходить дяк кожного вечера!”

Ткачиха аж затрусилась.

„Що дяк? До кого дяк? Що брешеш?”

„Дяк?” — аж запіяла протискаючи ся між них дячиха. „Я вам дам дяка! Хто то говорить: дяк?”

„А от до кого заходить дяк!” сказала баба з синім носом вказуючи на ткачиху.

„Так то ти, суко”, скричала дячиха, підступаючи до ткачихи. „Так то ти, відьмо, напускаєш на нього тумана і поїш нечистим зілем, щоби він ходив до тебе?”

„Відчепись від мене, сатано!”, говорила відступаючи ткачиха.

„Видиш її, прокляту відьму, щоби не діждала оглядати своїх дітий! Негідниця! Тьфу!” Тут дячиха плюнула прямо в очи ткачисі.

Ткачиха хотіла й собі зділати те саме, та місто того плюнула на небриту бороду війта, який, щоби ліпше все чути, підійшов аж коло самих сварючих ся.

„А, скверна баба!”, закричав війт, обтираючи полою лице і піднімаючи кнут. Сей рух заставив усіх розбічи ся в ріжні сторони. „Що за огида”, продовжав війт, обтираючи ся. Так коваль втопив ся! Господи! Що за гарний був з нього маляр! А які вмів виковувати кріпкі серпи, ножі, плуги! Що

за сила була! Так," продовжав задумавшись, „таких людей у нас на селі мало. Та я ще сидючи в тім проклятім мішку зараз помітив, що бідняка був не при собі. От і маєш коваля! Був, а тепер нема! А я збирався дати йому підкувати свою рябу кобилу!"... Повен таких християнських думок вийт тихо пішов у свою хату.

Оксана стрівожилась, коли до ньої дійшли такі вісти. Та вона мало вірила очам Переперчихи та балачкам баб, знаючи, що коваль є надто побожний, аби міг рішити ся погубити свою душу. Але що, коли він пішов куди з думкою ніколи не вертатъ ся в село? Та чи де найде ся другий такий молодець, як коваль. Таж він її так любив! Він довше від всіх терпів її примхи... Красуня всю ніч перевертала ся під своїм накривалом з правого на лівий, з лівого на правий бік і ніяк не могла заснути. Вся вона горіла. До раня, а вона вже по уха влюбила ся в коваля.

Чуб не виявляв ні радости ні печали зі судьби Вакули. Його мисли були заняті одним: він ніяк не міг забути віроломства Солохи, і крізь сон не переставав їй дорікати.

Настав ранок. Вся церков ще досвіта у щертъ наповнила ся народом. Старші жінки, в білих намітках, в білих суконних свитках, побожно хрестились коло самих церковних дверей. Дворянки в зелених і жовтих жупанах, а деякі і в контушах стояли на переді. Дівчата, у яких на головах намотаний був цілий склеп усяких лент, а на шії намист, хрестів і дукачів, старали ся протиснутись ще ближше до іконостасу. Та попереду усіх стояли дворяни і прості мужики з вусами, чубами, з товстими шиями та тіль-

ки щойно бритими підбородками, всі переважно в кобеняках, з під яких у одних виставала біла, у інших синя свитка. На всіх лицах, де лиш глянуть, видно було празник. Голова завчасу облизував ся, представляючи собі, як то він стане розговівать ся ковбасами. На всю церков було чути, як козак Свербигуз бив поклони. Одна тільки Оксана стояла наче не своя: молилась і не молилась. У її серці збило ся тільки думок, одна страшнійша другої, що лице її виражало сильне схвильованє; сльози дріжали на очах. Дівчата не могли поняти, що за причина тому і підозрівали, що виною був коваль. Однак не одна тільки Оксана була занята ковалем. Всі помічали, що празник — наче не празник, наче чогось не достає. Як на біду дяк після мандрівки в мішку захрип, і рипів ледви чутним голосом; правда, приїхавший катедральний півчий брав славно басом, та все булоб гарнійше, колиб був і коваль, який завжди, бувало, як тільки сьпівали „Отче наш”, або „Іже херувими”, входив на крилос і виводив відти тим самим напівом, яким сьпіввають і в Полтаві. До того ще він один сповняв обовязок церковного титора. Вже перейшла утренья; після утрені обідня. . . Де в самім ділі запропастив ся коваль?

Ще бистрій в остальне время ночи ніс ся чорт з ковалем назад і Вакула мигом побачив себе коло своєї хати. Як раз запіяв когут.

„Куди?” закричав коваль хватаючи за хвіст хочячого драгнути чорта. „Підожди друже, се ще не всьо; я ще тобі не подякував!”

І хвативши товсту хворостину вчідив ньюю три

рази так здорово чортяку, що той побіг мигом так скоро, що аж засвистіло. І так місто того, щоби звести, соблазнити і одурити других, зістав сам одурений ворог чоловічого роду.

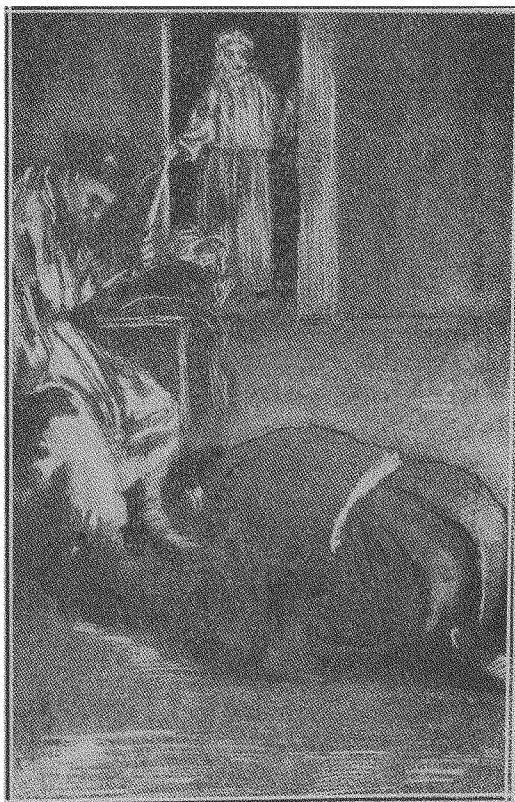
Після того Вакула ввійшов в сіни, зарив ся в сіно і проспав до обіда. Проснувши ся він злякав ся, коли побачив, що сонце вже високо. „Я проспав і утреню і обідню!”

Тут побожний коваль став розмишляти, що певно Господь наказав його нарочно так за його грішний замір погубити душу і наслав на нього сон, не даючи йому в таке велике сьвято бути в церкві. Та успокоїв свою совість тим, що в слідуючу неділю висповідає ся з усього, а від нинішнього дня пічне бити кождої п'ятниці поклони через цілий рік. По сім він заглянув в хату. Та тут не було нікого. Видно, Солоха ще не вернулась.

Обережно виняв зза пазухи черевики та знова здивував ся над дорогою роботою і дивними дивами, скоївши ся з ним минувшої ночі. Вмив ся, одягнув ся як мож найліпше, надів то саме платє, що дістав від Запорожців, виняв зі скрині нову шапку та новий пояс, еяючий всіми красками; положив се все разом з нагайкою в платок і рушив прямо до Чуба.

Чуб витріщив очи, коли ввійшов в його хату коваль, і не знав, чому дивувать ся: чи тому, що коваль воскрес, чи може тому, що він нарядив ся таким чижиком і Запорожцем. Та ще більше здивував ся, коли Вакула розв'язав платок і положив перед ним новеньку шапку і пояс, якого ще ніхто не видав в селі, а сам повалив ся йому в ноги говорячи благаючим голосом:

„Помилуйте, батьку! не гнівіть ся! От вам і на-
гайка: бийте, кільки душа забagne! Віддаюсь сам і
всьому каюсь. Бийте, та не гнівіть ся. Ви-ж, колись
братали ся з моїм покійним батьком, разом їли хліб
та сіль та могорич пили.”



Помилуйте батьку!

Чуб не без тайного вдоволення глядів, що коваль, який не вступив ся нікому в селі, який гнув в пальцях пятаки і підкови, той самий коваль лежав тепер у його ніг. Щоб ще більше піднести себе, Чуб взяв нагайку і вдарив ньою коваля три рази по спині.



Коваль підійшов ближше і взяв її за руку

„Ну, буде з тебе, вставай! Старих людей завжди слухай! Забудемо все, що було між нами. А тепер говори, чого тобі хоче ся!”

„Віддайте, батьку за мене Оксану!”

Чуб хвилину подумав, поглядів на шапку і пояс: шапка була гарна а пояс ще гарніший; згадав за віроломство Солохи і сказав рішучо: „Добре! Присилай сватів!”

„Ай”, скрикнула Оксана, переступаючи поріг і побачивши коваля; зі здивованєм і радістю вліпила в нього свої очі.

„Глянь, які я тобі приніс черевики!”, сказав Вакула: „ті самі, що носить цариця.”

„Ні, ні. Мені не треба черевиків!”, говорила, махаючи руками і не зводячи з нього очий. „Я і без черевиків...” Дальше вона не договорила, уся покраснівши.

Коваль підійшов ближше, взяв її за руку; красуня очі спустила. Ще ніколи не була так чудово-хороша. Розрадуваний коваль тихо поцілував її, а її лице ще більше загоріло ся.

Переїжджаючи через Диканьку, блаженної пам'яті архиєрей, хвалив місце, на яким стоїть село, а ідучи вулицею, задержав ся перед новою хатою.

„А чия то, так гарно розмальована хата?”, запитав архиєрей стоячої коло дверей гарної жінки, з дитятем на руках.

„Ковалю Вакули”, сказала кланяючись Оксана; се іменно вона була.

„Гарна, дуже гарна робота”, — сказав преосвященний, оглядаючи двері і вікна. А вікна всі

кругом були обведені червоною краскою; на дверях знова усюди були козаки на конях, з люльками в зубах.

Та ще більше хвалив преосвященний Вакулу, коли дізнав ся, що він відбув церковну покуту і даром вимальовав зеленою краскою з червоними цвітами весь лівий крилос.

Однак се ще не все. На стіні, з боку, як тільки ввійти в церков, намальовав Вакула чорта в пеклі, та такого гидкого, що всі плювали, коли коло нього проходили; а баби, як тільки у них на руках розплакувала ся дитина, підносили її до образу і говорили: „он бач, яка кака намальована!“ А дитя здержуючи слізки, відвертало ся від образу і кріпше пригортало ся до грудий своєї матери.

Микола Гоголь.

Переклав А. Ц—кий.



КАЛЕНДАР НА РІК 1914.

РІК 1914.

ПАНУЮЧА ПЛАНЕТА.

В р. 1914 пануючою планетою є Меркур. Є він найменший з усіх планет, але за те має дуже ясне світло. Бачити його можна дуже рідко, позаяк знаходить ся найближше сонця. Меркур має в промірі около 3060 миль (англ.), обем 19 разів менший від землі, а віддалений від сонця около 35 міліонів миль. Обертаєть ся докруги своєї осі в часі 24 год. 5½ мін., а докруги сонця — в 88 днях. Скорість його обороту виносить 23—25 миль на секунду, отже обертаєть ся найшвидше із всіх планет.

ПОРИ РОКУ.

Рік 1914 є роком звичайним, числить 365 днів і є 138 роком від часу оголошеня независимости Зл. Держав.

Весна починаєть ся 21 марта о 6 годині рано і триває 92 днів 17 годин.

Літо починаєть ся 22 червня о 2 годині рано і триває 93 днів 3 години.

Осінь починаєть ся 23 вересня о 4 годині пополудни і триває 90 днів 7 годин.

Зима починаєть ся 22 грудня о 11 годині перед полуднем і триває 88 днів 22 години.

ЗАТЬМІНЯ.

В р. 1914 будуть два затьміння сонця і два затьміння місяця.

1. Кругкове затьмінне сонця 24 лютого — в північній Америці невидиме.

2. Частинне затьмінне місяця 11 марта — видиме в північній Америці.

3. Повне затьмінне сонця 21 серпня — видиме в північній Америці (на північ від Вашингтону).

4. Частинне затьмінне місяця 4 вересня — видиме в західній, а невидиме у східній частині Злучених Держав.

ПАСХАЛІЯ.

Ключ граничний: 0.

В руці літо (недільна буква): до 1 марта а, від 1 марта в.

М'ясиць: 6 неділь і 5 днів.

Неділя М'ясопустна: 22 (9) лютого.

Неділя Сиропустна: 1 марта (16 лютого).

Великдень: 19 (6) цвітня.

Вознесєнє: 28 (15) мая.

Зелені Св'ята: 7 червня (25 мая).

Петрівка: 3 неділі і 6 днів.

ПОСТИ.

В навечеріє Богоявлення 18 (5) січня.

Великий піст — від 2 марта (17 лют.) до Великодня.

Петрівка — від 15 (2) червня до св. Петра і Павла.

Спасівка — від 4 (1) серпня до Усп. Пр. Бог.

В день Усіхн. чесн. глави св. Івана Хрест. 11 вересня (29 серпня).

В день Воздвиж. Ч. Хреста 27 (14) вересня.
Пилипівка — від 27 (14) падол. до Рожд. Хр.
Середи і п'ятниці кожного тижня крім загальниць.

ЗАГАЛЬНИЦІ.

1. Від Різдва до навеч. Богояв. (7—17 січ.).
 2. Тиждень по неділі о Митарю і Фарисею (8—15 лютого).
 3. Тиждень по Великодни (19—26 цвітня).
 4. Тиждень по Зел. Св'ятах (7—14 червня).
-

ЧАС ЗАКАЗАНИЙ.

Весіля і забави з музикою св. церков забороняє відправляти:

1. Від початку великого посту аж до неділі Томиної.
2. У Петрівку.
3. У Спасівку.
4. Від початку Пилипівки аж до Богоявлення.
5. В день Усікн. чесн. глави св. Ів. Хрест.
6. В день Воздвиж. Чесн. Хреста.
7. У всі середи і п'ятниці крім загальниць.



Січень.

January.

н.ст.	Дні	РУСЬКІ СБВЯТА	с.ст.
1	Ч	Грудень 1913. Боніфатія	19
2	П	Ігнатія Богоносця	20
3	С	Юліяни мучениці	21
4	Н	Перед Рожд. Хр. Анастазії	22
5	П	10 муч., Мими і пр., в Криті	23
6	В	Навечеріє Рожд. Хр., Євгенії	24
7	С	Рожество Христове	25
8	Ч	Собор Пр. Бог. і свв. Йос. Обр.	26
9	П	Стефана Первомученика	27
10	С	Муч. Домни і муч. в Никомидії	28
11	Н	По Рожд. Хр. Діт. уб. в Вифл.	29
12	П	Анизії мучениці	30
13	В	Мелянії Римлянки	31
14	С	Новий Рік 1914. Василя Вел.	1
15	Ч	Сильвестра папи рим.	2
16	П	Малахії пророка	3
17	С	Собор 70 Апостолів	4
18	Н	Перед Просьвіщ. Навечер. Бог.	5
19	П	Богоявленіє Господ. (Йордан)	6
20	В	† Собор свв. Івана Хрестителя	7
21	С	Георгія, Еміл. і Домни	8
22	Ч	Полієвкта і Евстрата	9
23	П	Григорія і Дометіяна	10
24	С	Теодозія преподобного	11
25	Н	По Просьвіщ. Татіяни муч.	12
26	П	Ермила і Стратоніка	13
27	В	Отців в Синаї і Раїті	14
28	С	Павла Тивейського	15
29	Ч	Поклін оковам свв. Петра	16
30	П	Антонія Великого	17
31	С	Атаназія і Кирила	18

ЛЮТИЙ.

February.

в.ст.	Дні	РУСЬКІ СВЯТА	с.ст.
1	Н	Січень. 32. по Сош. о Закхеї	19
2	П	Евтимія Великого	20
3	В	Максима і Неофіта	21
4	С	Тимотея і Анастазія	22
5	Ч	Климентя св'ящмуч. еп.	23
6	П	Ксенії преподобн.	24
7	С	Григорія Богослова архієп.	25
8	Н	О Мит. і Фар. Ксенофонта	26
9	П	Перенесене мощий Івана Зол.	27
10	В	Ефрема Сирійського	28
11	С	Перенесене мощий Ігнатія Б.	29
12	Ч	Трох Святителів	30
13	П	Кира і Івана безсребр.	31
14	С	Лютий. Трифона	1
15	Н	О Блудн. сині. Стрітенє Госп.	2
16	П	Симеона Богоприємця і Анни	3
17	В	Ізидора Пелюзіоти	4
18	С	Агафії мучениці	5
19	Ч	Вукола еп. смиренського	6
20	П	Партенія еписк. і Луки	7
21	С	Теодора Стратилата (задуш.)	8
22	Н	Мясопустна. Никифора муч.	9
23	П	Харлампія і Порфірія	10
24	В	Власія св'ящмуч.	11
25	С	Мелетія арх. Антіох. і Антонія	12
26	Ч	Мартиніяна преподобн.	13
27	П	Авксентія і Кирила еп.	14
28	С	Онисима і Пафнутія	15

Март.

March.

н.ст.	Дні	РУСЬКІ СВЯТА	с.ст.
1	Н	Лютий. Сиропустна. Пам. і Вал.	16
2	П	Теодора Тирона	17
3	В	Льва пани рим.	18
4	С	Архиша ап.	19
5	Ч	Льва еп. Катанськ.	20
6	П	Евстахія і Тимотея	21
7	С	Петра і Атаназія	22
8	Н	1. Посту. Полікарпа	23
9	П	Обрізанє голови сьв. Ів. Хр.	24
10	В	Тарасія архіеп. царгор.	25
11	С	Порфірія архіеп. Гази	26
12	Ч	Прокопія ісповідника	27
13	П	Власія пустиножителя	28
14	С	Март. Евдокії примуч.	1
15	Н	2. Посту. Теодота еп. сьвщмуч.	2
16	П	Зенона, Евтропія і Клеоніка	3
17	В	Герасима і Павла муч.	4
18	С	Конона мученика	5
19	Ч	42 муч. в Аморії	6
20	П	Василія і Єфрема	7
21	С	Теофілякта еп. Нік.	8
22	Н	3. Посту. 40. муч. севастійськ.	9
23	П	Кондрата і Кипріяна	10
24	В	Софронія патріярха	11
25	С	Теофана ісповідника	12
26	Ч	Перенесенє мощий Никифора	13
27	П	Венедикта преподоб.	14
28	С	Агафія і Тимолая, муч.	15
29	Н	4. Посту. Савина і Пали	16
30	П	Алексія чолов. Божого	17
31	В	Кирила архіеп. Єрусал.	18

ЦВІТЕНЬ.

April.

в.ст.	Дні	РУСЬКІ СВЯТА	с.ст.
1	С	Март. Хриз. і Дарії (Шоклони)	19
2	Ч	Преподоб. Отців замуч. в Саві	20
3	П	Якова еп. і ісповідника	21
4	С	Василія і Ісаака	22
5	Н	5. Посту. Нікона і учен.	23
6	П	Захарії і Якова іспов.	24
7	В	Благовіщенє Пресв. Богор.	25
8	С	Собор Арх. Гавріїла	26
9	Ч	Матрони солунської	27
10	П	Ляріона Нового	28
11	С	Марка еп. Суб. Лазарева	29
12	Н	Цвітна. Івана Лівтвичника	30
13	П	Іпатія еп. і чудотв.	31
14	В	Цвітень. Марії егип.	1
15	С	Тита і Амфіяна	2
16	Ч	Никити іспов. (Стр. Четвер)	3
17	П	Вел. Пятниця. Йос. стихотв.	4
18	С	Теодула муч. (Вел. Субота)	5
19	Н	Воскресеніє Христове	6
20	П	Світлий Понеділок	7
21	В	Світлий Второк	8
22	С	Евсихія муч.	9
23	Ч	Терентія муч.	10
24	П	Антипи і Януарія муч.	11
25	С	Василія, еп. іспов.	12
26	Н	Томина. Артемона сьвящмуч.	13
27	П	Мартина, папи і іспов.	14
28	В	Арістарха і Пуда ап.	15
29	С	Агафії і Ірини муч.	16
30	Ч	Симеона, Акакія еп.	17

Май.

Май.

н.ст.	Дні	РУСЬКІ СЬВЯТА	с.ст.
1	П	Цьвітень. Івана, уч. сьв. Гр.	18
2	С	Івана старопечерника	19
3	Н	3. по Вел. Мирносиць.	20
4	П	Януарія і інших сьвящмуч.	21
5	В	Теодора Сикеота	22
6	С	† Георгія великомуч.	23
7	Ч	Сави Стратилата муч.	24
8	П	† Марка апост. і еванг.	25
9	С	Василія еп. і сьвящмуч.	26
10	Н	4. по Вел. о Розслабленім	27
11	П	Ясона, Сосипатра і Максима	28
12	В	9. муч. в Кизиці	29
13	С	† Якова апост.	30
14	Ч	Май. Єремїї пророка	1
15	П	Бориса і Гліба, Атаназія	2
16	С	† Теодозія Печерського	3
17	Н	5. по Вел. о Самарянїні	4
18	П	Ірини муч.	5
19	В	Йова многострадального	6
20	С	Память з'явившого ся Хреста	7
21	Ч	† Ів. Богосл. Наперсн. і Арс.	8
22	П	Ісаїї прор., Николая	9
23	С	† Симеона Зилота ап.	10
24	Н	6. по Вел. о Сліпородженім.	11
25	П	Епіфанія і Германа еп.	12
26	В	Глікерїї і Алексан.	13
27	С	Ізидора муч.	14
28	Ч	Вознесеніє Госп. Пахомія Вел.	15
29	П	Теодора Осьвященного	16
30	С	Андронїка ап.	17
31	Н	7. по Вел. Сьв. Отець. Теодота	18

Червень.

June.

н.ст.	Дні	РУСЬКІ СВЪЯТА	с.ст.
1	П	Май. Патрикія свщмч.	19
2	В	Талалея муч.	20
3	С	† Константина і Єлени	21
4	Ч	Василиска муч.	22
5	П	Михайла еписк.	23
6	С	Симеона Дивногор. Суб за усоп.	24
7	Н	Зелені Свѣта. Сош. свѣ. Духа	25
8	П	Пон. свѣ. Духа і Пресвѣ. Тройці	26
9	В	Терапонта свѣщмч.	27
10	С	Никити преподобн.	28
11	Ч	Теодозіі дѣви муч.	29
12	П	Ісакія далмат.	30
13	С	Єрмія ап. і Єрмея муч.	31
14	Н	Червень. 1. по Сош. Всѣх Свѣ.	1
15	П	Никифора патріярха	2
16	В	Лукіяна муч.	3
17	С	Митрофана патр.	4
18	Ч	Доротей епископа	5
19	П	Висаріона чудотворця	6
20	С	Теодота еписк.	7
21	Н	2. по Сош. Пресвѣ. Евхар.	8
22	П	Кирила архіеп.	9
23	В	Тимотей свѣщмч.	10
24	С	† Вартоломея і Варнави ап.	11
25	Ч	Онуфрія пустиножителя	12
26	П	† Состр. Пр. Богор. Акимни	13
27	С	Єлисея прор. і Методія	14
28	Н	3. по Сош. Амоса пр.	15
29	П	Тихона еписк. чудотворця	16
30	В	Мануїла, Савла, Ісмаїла	17

Липень.

July.

н.ст.	Дні	РУСЬКІ СЪВЪЯТА	с.ст.
1	С	Червень. Леонтія муч.	18
2	Ч	† Юди ап. і Зосима	19
3	П	Юліяна Таре. съвѣщмуч.	20
4	С	Евсевія еписк.	21
5	Н	4. по Сош. Методія еп.	22
6	П	Агрипіни муч.	23
7	В	Рожество съв. Івана Хрест.	24
8	С	Февронїї препмуч.	25
9	Ч	Давида Солунського	26
10	П	Самсона страннопріємця	27
11	С	Кира і Йона чудотвор.	28
12	Н	5. по Сош. Съв. Ап. Пет. і Пав.	29
13	П	Собор 12 Апостолів	30
14	В	Липень. Косми і Дамяна	1
15	С	Положене Ризи Пр. Діви Марїї	2
16	Ч	Якинта і Анатолія	3
17	П	Андрея і Марти	4
18	С	† Кирила і Методія	5
19	Н	6. по Сош. † Атаназія Атонск.	6
20	П	Томи і Акакія	7
21	В	Прокопія велмуч.	8
22	С	Панкратія съвѣщм.	9
23	Ч	† Антонія Печерського	10
24	П	Евфимїї і Ольги	11
25	С	Прокла і Іларія муч.	12
26	Н	7. по Сош. Съв. Отець.	13
27	П	Акили і Онисима	14
28	В	† Волод. Вел., покр. Р. Н. С.	15
29	С	Антиногена і його учен.	16
30	Ч	Марини вмуч.	17
31	П	Якинта і Еміліяна муч.	18

Серпень.

August.

н.ст.	Дні	РУСЬКІ СВЯТА	с.ст.
1	С	Липень. Макрини, сест. свв. Вас.	19
2	Н	8. по Сош. † Ілії прор.	20
3	П	Симеона і Івана	21
4	В	Марії Магдалини	22
6	Ч	† Бориса і Гліба муч.	24
7	П	† Успеніє свв. Анни	25
8	С	Єрмолая свв. муч.	26
9	Н	9. по Сош. † Пантелеймона	27
10	П	Прохора і Ниванора	28
11	В	Калиника муч.	29
12	С	Сили і Силуана	30
13	Ч	Євдокима	31
14	П	Серпень. † Проісходж. Чес. Хр.	1
15	С	Перенесенє моцї свв. Стеф.	2
16	Н	10. по Сош. Далмата і Фавста	3
17	П	Сімох молодців в Еф.	4
18	В	Євсигнія муч.	5
19	С	Преображеніє Господне	6
20	Ч	Дометія предмуч.	7
21	П	Єміліяна еписк. і іспов.	8
22	С	† Матія апостола	9
23	Н	11. по Сош. Лаврентія архид.	10
24	П	Євпла і Клявдії	11
25	В	Фотія і Аникити	12
26	С	Максима ісповідника	13
27	Ч	Михея пророка	14
28	П	Успеніє Пр. Богородиці	15
29	С	Пер. нерук. обр. Госп., Діоміда	16
30	Н	12. по Сош. Мирона муч.	17
31	П	Флѣора і Лавра муч.	18

Вересень.

September.

н.ст.	Дні	РУСЬКІ СЪВЪЯТА	с.ст.
1	В	Серпень. Андрея Стратилата	19
2	С	Самуїла пророка	20
3	Ч	Тадея ап. і Васи муч.	21
4	П	Агатоніка муч.	22
5	С	Лука і Іринея	23
6	Н	13. по Сош. Евтихія съвщмуч.	24
7	П	Вартоломея і Тита	25
8	В	Адріана і Наталії	26
9	С	Пімена преподобн.	27
10	Ч	Августина і Мойсея мурина	28
11	П	† Усікнов. голови сьв. Івана	29
12	С	Александра і Павла	30
13	Н	14. по Сош. Пол. пояса Пр. Д.	31
14	П	Вересень. Симеона Стовпника	1
15	В	Маманта і Івана	2
16	С	Антима і Теоктита	3
17	Ч	Вавили і Мойсея	4
18	П	Захарії прор. і Єлисавети	5
19	С	Чудо Арх. Михаїла і Евдоксія	6
20	Н	15. по Сош. Созанта і Мак.	7
21	П	Рожество Пр. Богородиці	8
22	В	Йоакима і Анни	9
23	С	Минодори, Нимф.	10
24	Ч	Теодори александр.	11
25	П	Автонома съвщмуч.	12
26	С	Корнилія сотн. съвщмуч.	13
27	Н	16. по Сош. Возде. Чесн. Хр.	14
28	П	Никити вмуч.	15
29	В	Евфимії вмуч.	16
30	С	Софії, Віри, Надії і Любови	17

Жовтень.

October.

н.ст.	Дні	РУСЬКІ СБВЯТА	с.ст.
1	Ч	Вересень. Евменія еписк.	18
2	П	Трофима і Саватія муч.	19
3	С	Евстатія і Татіяни	20
4	Н	17. по Сош. Кондрата ап.	21
5	П	Фоки і Йони	22
6	В	Зачатіє сьв. Івана Хрест.	23
7	С	Теклі первомуч.	24
8	Ч	Евфрозини преподобн.	25
9	П	† Память смерти Івана Богосл.	26
10	С	Калистрата муч.	27
11	Н	18. по Сош. Харитона ісп.	28
12	П	Киріяка і Теоф.	29
13	В	Григорія арм. сьвящмуч.	30
14	С	Жовтень. † Покров Пр. Богор.	1
15	Ч	Кипріяна і Андрея	2
16	П	Діонизія сьвящмуч.	3
17	С	Єротея еп. сьвящмуч.	4
18	Н	19. по Сош. Харитини муч.	5
19	П	† Томи апост.	6
20	В	Сергія і Вакха муч.	7
21	С	Пелагії і Тайсії	8
22	Ч	† Якова Алфея апост.	9
23	П	Евлампія і Евлампії	10
24	С	Филипа діяк.	11
25	Н	20. по Сош. Отц. 7. Соб.	12
26	П	Карпа еписк. і муч.	13
27	В	Назарія, Гервазія і Параскеви	14
28	С	Евтимія нового і Лукіяна	15
29	Ч	Льонгіна сотника	16
30	П	Озія прор. і Андрея	17
31	С	† Луки апост. і еванг.	18

Падолист.

November.

н.ст.	Дні	РУСЬКІ СБВЯТА	с.ст.
1	Н	Жовтень. 21. по Сош. Йоїля пр.	19
2	П	Артемія вмуч.	20
3	В	Іляріона Великого	21
4	С	Рівноап. Аверкія, 7 Отц. в Еф.	22
5	Ч	† Якова апост.	23
6	П	Арети, Атан.	24
7	С	Маркіяна і Март.	25
8	Н	22. по Сош. Вм. Димитр. мир.	26
9	П	Нестора муч.	27
10	В	† Параскевії, Терентія	28
11	С	Анастасії Римлянки	29
12	Ч	Зиновія і Зиновії	30
13	П	Стахія і Амилія апост.	31
14	С	Падолист. † Косми і Дамяна	1
15	Н	23. по Сош. Акиндина муч.	2
16	П	Акепсими і Айтала	3
17	В	Йоаникія Великого і Ніканд.	4
18	С	Галактіона і Епіст.	5
19	Ч	Павла еписк. і іспов.	6
20	П	33. муч. в Меліті, Єрон. і Лаз.	7
21	С	Собор свв. Арх. Михайла	8
22	Н	24. по Сош. Онисифора муч.	9
23	П	Ераста, Орес. і Олімна	10
24	В	Мини і Віктора муч.	11
25	С	† Йосафата съвщмуч.	12
26	Ч	† Івана Златоустого	13
27	П	† Филипа апост.	14
28	С	Гурія і Самона муч.	15
29	Н	25. по Сош. † Матей ап. і ев.	16
30	П	Григорія еписк. і чудотв.	17

Грудень.

December.

н.ст.	Дні	РУСЬКІ СВЯТА	с.ст.
1	В	Падолист. Плятона і Романа	18
2	С	Авдія і Варлаама	19
3	Ч	Прокла і Григорія	20
4	П	Воведеніє в храм Пр. Богор.	21
5	С	Филимона, Кикилії	22
6	Н	26. по Сош. Амфілохія і Григ.	23
7	П	Катерини вмуч.	24
8	В	Климентя пали і Петра	25
9	С	Алипія Стовпника і Якова	26
10	Ч	Якова перського і Палядія	27
11	П	Стефана муч.	28
12	С	Парамона, Філум.	29
13	Н	27. по Сош. † Андр. Пер. ап.	30
14	П	Грудень. Наума пророка	1
15	В	Авакума пророка	2
16	С	Софонія пророка	3
17	Ч	† Варвари вмуч.	4
18	П	Сави Богоносного	5
19	С	Николая Чудотворця	6
20	Н	28. по Сош. Амброзія еписк.	7
21	П	Паталія	8
22	В	Непор. Зачатіє Пр. Богородиці	9
23	С	Міни і Ермогена	10
24	Ч	Даниїла Стовпника	11
25	П	Спірідіона еписк.	12
26	С	Евстратія і Евгена	13
27	Н	29. по Сош. Сьв. Праотець.	14
28	П	Елевтерія сьвящмуч.	15
29	В	Аггея пророка	16
30	С	Даниїла пророка	17
31	Ч	Севастіяна муч.	18

Дні нашої слави і недолі.

5-го січня.

В році 1583 львівський польський архієпископ, Соліковський, велів позамикати наші церкви у Львові, щоби Русини не сьвяткували Різдва після свого календаря; але таке насильство ні нащо не здалося, бо Русини виступили тоді згідно і заявили, що поки вони самі не приймуть нового календаря, то ніхто не сьміє їх силою до сего змушувати.

7-го січня.

Тоді понувала на нашій Україні сумна „Руїна”. По смерті батька Хемльницького, Ляхи з Москалями і Турками роздерли наш край на шматки. На одній тільки Січи, де тоді коштовим був неустрашимий Іван Сірко, сховала ся народня воля. І тому власне турецький султан, Магомед IV, який володів усею Україною по правім боці Дніпра, задумав винищити усе Запорозьке військо і зруйнувати Січ. В осени 1674 він вислав з Константинополя 15.000 яничарів та при їх помочи велів кримському ханови облягти Січ і вирізати всіх Запорозжців. Як раз на четвертий день Різдва, о півночі, хан з 40.000 Татарами і 15.000 яничарами тихесенько підійшов до „Січи”. Ніч була темна. Правда, довкруги Січи стояли вартові Запорозжці, та сі нічого не сподівали ся. Татари тихонько підкрали ся до них і повбивали їх. Одного

тільки зіставили в живих і веліли йому повести їх у Січ. Сей і повів їх через відчинену фіртку. Яничари тихонько влазили вузькою фірткою і в короткий час так натовпили ся на січовому майдані і поміж курінями, що навіть не можна було і руки підняти. Як пише літописець, вони так стисли ся, наче бува у великий празник в церкві. Хан тимчасом густо обляг земляний вал довкола Січи, щоб не випустити живим ні одного Запорожця. Та якось в одньому куріню прокинув ся козак, Шевчик, і відсунув кватирку, щоби поглядіти, чи скоро свитати-ме. Побачивши Турків, він сейчас збудив курінного атамана і товариство. Усі кинули ся до зброї і нараз всі вікна куріня заясніли від блиску вистрілів. Грім розляг ся по Січи. Другі куріні побудили ся, прокинуло ся все козацтво і кожний курінь в мить замінив ся у палаючу від вистрілів фортецу. Коли багато яничарів впадо уже від куль, Запорожці гукнули: „до ручного бою!” і вискочивши з курінів кинули ся шаблями кінчати криваве жниво. Вже почало свитати, коли вони кінчили порати ся з Турками. Самих яничар лягло тоді у Січи 13.500! Крім сего дістало ся до рук Запорожців 150 бранців, між якими було 4 аґи (начальники). А Запорожців у тій завірюсі згнуло всего 50 а ранених було не цілих 80.

Ось такі то завзяті були колись наші Запорожці.

11-го січня.

1647-го року помер Петро Могила, київський митрополит. Се був найславніший наш діяч з того віку, на поли просвітнім і церковнім. Він учив ся у Франції і вернувши відтам став на службу в польським війську. Та скоро покинув там службу і приїхав-

ши в Київ постриг ся в Лаврі в черці. Тут за три роки вибрано його архимандритом. Він сейчас зібрав кількох талановитих хлопців і післав їх за границю на науку. Коли вони вернули, він зробив їх учителями у школі, założеній ще гетьманом Сагайдачним в 1615-ім році. Він тепер розширив сю школу і у ній учили лиш ті, яких він вислав на науку за границю. В році 1632 його висвятили на київського митрополита. Ставши митрополитом, Петро Могила звернув найбільшу увагу на образоване съвщеників. І тому він з братської школи зробив висшу школу, академію, яка з того часу й стала називати ся Могилянська академія. Тут вчили ся не лиш съвщеники, але ся академія в короткім часі стала огнищем просвѣти не лиш для цілої Руси-України, але і для Московщини. Вона в ті часи мала то значіне, що днесь мають університети; бували часи, що в тій академії було і більш, як тисяч студентів. З неї виходили найбільші свѣточі науки, а її слава лунала широко по свѣті. Сам Петро Могила написав декілька книжок духовного змісту, але головна його заслуга, се є власне założене отсеї академії. Він помер маючи ледви 50 літ.

14-го січня.

В 1848 р. випадає річниця одной з найсвѣтлїйших хвилин нашої політичної бувальщини. Гетьман Богдан Хмельницький, розбивши польські війська під Жовтими Водами, під Корсунем і Пилявою станув на вершку своєї сили і слави. І тоді, переговорюючи з розбитою у прах Польщею, він зі старшиною прибув у Київ. Тут його повитали з великою радістю, називаючи українським Мойсеєм; дзвонили у всі дзвони,

палили з гармат. Коло собору св. Софії привитав гетьмана митрополит і усе духовенство, а школярі співали зложені в його честь вірші. Як раз присутний в Київі єрусалимський патріярх витав його з великою пошаною і завзивав не покидати борби з ненависною Польщею. Сю світлу в нашій історії хвилину, іменно візд Богдана до Київа, з'образив наш славний маляр, Івасюк на великім образі, який є власністю львівської „Просвіти”.

18-го січня.

В 1654 р. того дня припадає одна з найсумнійших хвилин в життю нашого народа. В отсей день, в місті Переяславі, під проводом Богдана Хмельницького, зібрала ся козацька рада, аби вкупі з московськими послами уложити услівя, під якими Україна мала злучити ся з Москвою.

Ціла Україна — рішено тамки — злучує ся з Москвою, але задержує своє власне судівництво, власну управу, свободний вибір гетьмана, який може удержувати зносини з чужими державами. Данину Москві мають збирати власні, українські збірщики; станам: шляхотському, духовному і міщанському запоручає ся нетикальність їх прав; число реєстрових козаків має виносити 60.000. Цар на се згодив ся.

Як раз сего року минає 260 літ від тої сумної хвилини. Що остало днесь з приречень Москви? Про гетьманів, козацтво, Січ — жаль згадувати; що більше: Москва напосіла ся стерти з лица землі український нарід, забрала його козацьку старшину, винародовила його інтелігенцію, скасувала усі школи і оповила його темрявою. Тай не досить того;

аби наш нарід не двигнувся ніколи, московські кати наказали нашим рідним словом щонебудь друкувати, вигнали наше слово з уряду, школи й церкви.

Та мимо отсего нечуваного гнету наш народ таки не пропав; в своїй груді зберіг дорогоцінний скарб рідного слова, зберіг свою душу, заховав пам'ять славної бувальщини, розпалив в собі надії на сонце і волю — і дасть Бог, вже в недалекій будуччині зірве наложені віроломною Москвою кайдани.

21-го січня.

В отсей день припадає одна з тих безчисленних пам'яток борби нашого народу за свою волю з Ляхами, в які то пам'ятки так богата є наша історія. В році 1703-ім хвастівський полковник, Семен Палій розбив на прах під Бердичовом польське загальне ополчене. Палій проживав на правобережній Україні, яка тоді оставала під владою Польщі. В лівобережній Україні, під властю Москви, гетьманував тоді Мазепа. Поляки опять почали угнітати наш народ; польський сейм ухвалив скасувати козацьке військо, та наказав козакам жити по маєтностях шляхти, лат. духовенства та короля. Козаки підняли повстанє. Прийшло до головної битви під Бердичовом і тут козаки під проводом Палія розбили усе польське військо, а польський гетьман, Потоцький, ледви встиг втікти з житєм.

22-го січня.

В 1803 р. помер послідний гетьман України, Кирило Розумовський.

23-го січня.

В 1797 р. помер у поході на Персів Антін Головатий, кошовий, що вивів Запорожців над Кубань.

23-го січня.

В 1667 р. заключено згоду поміж Польщею а Москвою в справі України; позаяк ся умова була підписана в місті Андрусові, на Литві, тому вона називає ся Андрусівська умова. У тій умові роздерто Україну на дві половині: ся, що по правий бік Дніпра, дістала ся Польщі, а ся по лівий бік Дніпра, Москві. В сей спосіб віроломна Москва знівечила плоти столітних кривавих змагань нашого люду до волі і свободи. Даром лила ся через сто літ козацька кров в борбах за волю з Польщею; Москва наш народ, що доброохітно прилучив ся до ньої, вижидуючи помочи, віддала назад на поталу найлютіїшим його ворогам.

26-го січня.

В 1769 р. Крїмґерай вивів з України послїдний яссир 40 тисяч народу.

28-го січня.

В 1734 р. помер Данило Апостол, український гетьман.

Того самого дня, 1790 року уродив ся український письменник, Петро Артемовський Гулак.

В році 1879 помер укр. письменник, Павло Чубинський.

